

Nr 224.

Ankom till riksdagens kansli den 15 juni 1945 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1945/46 till läroanstalterna för blinda och dövstumma m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkterna 195 och 199) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1945/46 beräkna

dels till Läroanstalter för blinda: Avlöningar ett förslagsanslag av 374 200 kronor;

dels till Läroanstalter för blinda: Omkostnader ett förslagsanslag av 204 900 kronor;

dels till Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Avlöningar ett förslagsanslag av 216 000 kronor;

dels till Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Omkostnader ett förslagsanslag av 101 700 kronor;

dels till Dövstumskolorna: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 180 000 kronor;

dels ock till Dövstumskolorna: Omkostnader ett förslagsanslag av 596 700 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 221, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 2 mars 1945 föreslagit riksdagen att

1. godkänna av chefen för ecklesiastikdepartementet angiven avlöningsstat för läroanstalterna för blinda, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1945/46;

2. till Läroanstalter för blinda: Avlöningar för budgetåret 1945/46 anvisa ett förslagsanslag av 388 700 kronor;

3. till Läroanstalter för blinda: Omkostnader för budgetåret 1945/46 anvisa ett förslagsanslag av 208 600 kronor;

4. till Ändringsarbeten vid institutet och förskolan för blinda å Tomtebodan för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 27 000 kronor;

5. bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1945/46, vidtaga den ändring i personalförteckningen för vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte, som föranledes av vad departementschefen i sistnämnda statsrådsprotokoll anført;

6. godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1945/46;

7. till Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Avlöningar för budgetåret 1945/46 anvisa ett förslagsanslag av 227 000 kronor;

8. till Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Omkostnader för budgetåret 1945/46 anvisa ett förslagsanslag av 110 300 kronor;

9. med upphävande av det av 1942 års riksdag fattade beslutet om nedläggande av en av de nuvarande upptagningsskolorna för dövstumma barn besluta, att fyra sådana skolor skola tills vidare bibehållas;

10. godkänna den av departementschefen jämväl i övrigt förordade organisationen av dövstumskolväsendet;

11. bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1945/46, vidtaga den ändring i personalförteckningen för läroanstalterna för dövstumma, som föranledes av vad departementschefen anført;

12. godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för dövstumskolorna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1945/46;

13. till Dövstumskolorna: Avlöningar för budgetåret 1945/46 anvisa ett förslagsanslag av 1 290 000 kronor;

14. till Dövstumskolorna: Omkostnader för budgetåret 1945/46 anvisa ett förslagsanslag av 682 800 kronor;

15. till Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 745 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft

dels en inom första kammaren av herr *E. A. Lindblom m. fl.* väckt motion (I: 355), vari hemställts, att riksdagen måtte dels besluta om inrättande av en utbildningslinje i metallarbete vid fortsättningsskolan för dövstumma å Broby gård, dels för ändamålet bevilja ett belopp av 20 000 kronor för komplettering av verktygs- och maskinutrustningen vid skolans smedja och dels besluta att en yrkeslärtjänst i metallarbete inrättas vid skolan med placering i 15 lönegraden,

dels en inom andra kammaren av herr *E. Håstad m. fl.* väckt motion (II: 542), vari hemställts, att riksdagen i samband med behandlingen av proposition nr 221 rörande dövstumundervisningen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande nedanstående spørsmål och framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kan giva anledning, nämligen,

a) beredande av ökade möjligheter till undervisning av dövstumma barn i förskoleålder (ökade anslag till förskolor för döva småbarn eller eventuell sänkning av dövstumma barns intagningsålder);

b) minskning av lärjungeantalet i dövstumskolornas klassavdelningar under de första skolåren;

c) modernisering av dövstumskolornas lokaler till större trevnad för barnen;

d) dövstumskolornas förseende med nödig teknisk utrustning för uppnående av bättre undervisningsresultat;

e) omläggning av dövstumläroverutbildningen från en ett-årig seminariekurs med ett efterföljande provår till en två-årig teoretisk och praktisk utbildningskurs och dövstumläroverseminariets utrustning med erforderlig försöks- och undervisningsmateriel;

dels en inom andra kammaren av herr *F. Kylling m. fl.* väckt motion (II: 541), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta,

a) att ytterligare ett antal (förslagsvis 8) lärartjänster i kunskapsämne vid statens dövstumskolor tillsättas med ordinarie innehavare från och med läsåret 1945/46 och

b) att examinerad dövstumlärover erhåller anställning som extra ordinarie lärover, då förordnandet omfattar tid, som jämlikt gällande avlösningsreglemente kräves för extra ordinarie anställning;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *D. Norman* (I: 354) och den andra inom andra kammaren av herr *E. Håstad* (II: 543), i vilka hemställts,

a) att riksdagen ville för budgetåret 1945/46 bevilja ett belopp av 8 400 kronor till understöd åt blivande dövstumlärover att utgå med högst 1 200 kronor per läsår åt envar av sex läroverlever och med 600 kronor per lästermin åt envar av tvenne elever vid dövstumläroverseminariet för genomgående av utbildningskurs för anställning som läroverinnor vid vårdanstalten för dövstumma med komplicerat lyte,

b) att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag till förbättring av arvodena åt föreståndare och lärover vid dövstumläroverseminariet;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *E. A. Lindblom m. fl.* (I: 52) och den andra inom andra kammaren av herr *R. Swedberg m. fl.* (II: 97), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att ett förslagsanslag av högst 10 000 kronor av Kungl. Maj:t ställes till skolöverstyrelsens förfogande för upptagande av en film i åtbördsspråket.

Dövstumskolväsendets organisation.

Frågan om nedläggande av en upptagningsskola m. m.

Frågans behandling vid 1942 års riksdag. På förslag av Kungl. Maj:t (propositionen nr 246) beslöt 1942 års riksdag,

dels att specialskolan och fortsättningsskolan i Gävle för skriv-teckenelever skulle nedläggas och från och med budgetåret 1943/44 ersättas med en vårdanstalt för dövstumma med komplicerat lyte, omfattande skolhem samt ett arbetshem för män och ett för kvinnor,

dels ock att en av de nuvarande fyra upptagningsskolorna för dövstumma barn (Lund, Vänersborg, Manilla och Härnösand) skulle nedläggas med utgången av budgetåret 1942/43.

Beträffande vårdanstalten för dövstumma med komplicerat lyte beslöts, att den under en övergångstid provisoriskt skulle förläggas till Gävleskolans lokaler och sedermera flyttas till en lämplig jordbruksegendom.

Statsmakternas beslut, att en av de fyra upptagningsskolorna för dövstumma skulle nedläggas den 30 juni 1943, innefattade icke, *vilken* av skolorna som skulle indragas; beträffande denna fråga skulle ytterligare utredning äga rum. Angående denna frågas behandling år 1942 må i korthet erinras om följande.

Besparingsberedningen hade förordat, att upptagningsskolan i Vänersborg skulle nedläggas, att Manillaskolan skulle undergå reparation för en uppskattad kostnad av 600 000 kronor samt att specialskolan i Örebro för oegentligt dövstumma skulle flyttas till Gävle.

Skolöverstyrelsen hade tillstyrkt nedläggande av Vänersborgsskolan och reparation av Manillaskolan men förordat, att specialskolan i Örebro skulle vara kvar och repareras för en kostnad av 51 000 kronor.

Statskontoret hade föreslagit bibehållande av Vänersborgsskolan, indragning av Manillaskolan och reparation av Örebroskolan. Ämbetsverket hade uppskattat de årliga besparingarna vid en indragning av Manillaskolan till bortåt 100 000 kronor samt vid en indragning av Vänersborgsskolan till i runt tal 36 000 kronor till att börja med och därefter 48 000 kronor.

Departementschefen förklarade sig anse att endera Manilla eller Vänersborgsskolan borde nedläggas. Ytterligare utredning härom borde dock äga rum, varvid särskilt skulle beaktas, om och när Gävleskolans lokaler kunde bli disponibla för ditflyttning av annan skola, exempelvis Örebro- eller Manillaskolan.

Beträffande frågan om nedläggande av en av upptagningsskolorna uttalade *riksdagen* (skrivelsen 1942: 336), att riksdagen vore ense med departementschefen om att valet härvid borde stå mellan skolorna i Vänersborg och på Manilla. Riksdagen framhöll vidare i anslutning till vad departe-

mentschefen i detta sammanhang anfört angående Gävleskolan, att riksdagen ansåge, att denna skolas relativt goda lokaler borde såvitt möjligt komma till användning i dövstumvården.

Frågans behandling vid 1943 års riksdag. På förslag av Kungl. Maj:t (propositionen nr 269) beslöt 1943 års riksdag, att verkställandet av det av 1942 års riksdag fattade beslutet om nedläggande av en av de nuvarande upptagningssskolorna för dövstumma barn skulle uppskjutas tills vidare. Uppskovsbeslutet föranleddes av att Gävleskolans lokaler icke kunde bliva disponibla, förrän den dit förlagda vårdanstalten för dövstumma med komplicerat lyte kunde förläggas till annan plats. I enlighet med därom av Kungl. Maj:t framlagt förslag anvisade riksdagen medel dels till inköp av egendomen Mogård i Finspångs köping för ändamålet, dels ock till utförande av vissa för ändamålet omedelbart erforderliga byggnadsarbeten, avseende bland annat uppförande av nybyggnad för inkvartering av såväl skolhemmets elever som arbetshemmets skyddslingar.

Frågans behandling vid 1944 års riksdag. *Skolöverstyrelsen* hade i januari 1943 framlagt utredning i de hänseenden, varom enligt departementschefens uttalanden i propositionen 1942: 246 utredning borde förebringas. Utredningen utmynnade i förslag om

dels nedläggande av upptagningssskolan i Vänersborg,

dels provisorisk reparation av Manillaskolan för en kostnad av 70 000 kronor i avbidan på en framtida förflyttning till annan lämplig ort,

dels förflyttning av Härnösandsskolan till Gävle,

dels ock bibehållande av Örebro skolan och reparation av denna för en kostnad av 59 000 kronor.

I yttrande häröver vidhöll *statskontoret* sitt förslag, att Manillaskolan skulle nedläggas i stället för Vänersborgsskolan. Ämbetsverket biträdde skolöverstyrelsens förslag i övrigt, förslaget om Härnösandsskolans förflyttning till Gävle dock endast under förutsättning att Manillaskolan nedlägges.

På grundval av denna utredning framlades i 1944 års åttonde huvudtitel under punkten 200 förslag om en minskning från och med budgetåret 1945/46 av antalet dövstumskoldistrikt från fyra till tre, benämnda södra, mellersta och norra distrikten, samt i anslutning härtill en förläggning av distriktens upptagningssskolor till respektive Lund, Vänersborg och Gävle. De nuvarande dövstumskolorna i Härnösand och Manilla skulle alltså nedläggas. Beträffande specialskolan för oegentligt dövstumma föreslogs, att densamma skulle bibehållas i Örebro.

Riksdagen (skrivelsen nr 397) anförde, att riksdagen beträffande specialskolan i Örebro i likhet med departementschefen funnit övervägande skäl tala för att skolan bibehölls i Örebro och att de nuvarande dövstumskolbyggnaderna därstädes reparerades och ombyggdes på sätt departements-

chefen förordat. För södra distriktets upptagningsskola hade icke ifrågasatts någon annan förläggningssort än Lund. Riksdagen hade icke heller funnit anledning till någon erinran mot denna förläggning. Vad anginge förläggningarna av mellersta och norra distriktens upptagningsskolor hade riksdagen biträtt den uppfattning, som innefattades i en vid statsutskottets utlåtande nr 135 fogad reservation av herr Pauli m. fl. Riksdagen anhöll, att Kungl. Maj:t måtte — med beaktande av vad i nyssnämnda reservation anförts — låta verkställa utredning beträffande förläggningen av mellersta och norra dövstumskoldistriktens upptagningsskolor m. m. samt för 1945 års riksdag framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

I nämnda reservation förordades förnyad utredning rörande det elevantal vid dövstumskolorna, som kunde beräknas för framtiden, samt angående förläggningen av upptagningsskolorna i de s. k. mellersta och norra dövstumskoldistriktet.

Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag. Med anledning av den utav 1944 års riksdag begärda utredningen beträffande förläggningen av mellersta och norra distriktens upptagningsskolor m. m. uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 30 juni 1944 åt byggnadsstyrelsen att verkställa utredning beträffande den framtida användningen av dövstumskolbyggnaderna på Manilla och i Gävle, därest dessa skolbyggnader om ett eller annat år icke vidare komme att tagas i anspråk för dövstumundervisningsändamål; byggnadsstyrelsen borde därvid samråda med överintendenten och chefen för nationalmuseum beträffande ett eventuellt utnyttjande av Manillaskolan för musealt ändamål.

Byggnadsstyrelsen har i skrivelse den 28 september 1944 framlagt utredning i nämnda avseenden.

Genom nyssnämnda beslut uppdrog Kungl. Maj:t tillika åt skolöverstyrelsen att dels med särskilt beaktande av på frågan inverkan medicinska synpunkter i samråd med rasbiologiska institutet verkställa utredning rörande det sannolika antalet dövstamma i skolåldern under de närmaste åren, dels ock i samråd med byggnadsstyrelsen verkställa den av riksdagen i skrivelsen 1944: 397 begärda utredningen i övrigt.

Skolöverstyrelsen har med skrivelse den 27 oktober 1944 inkommit med utredning angående erforderligt antal upptagningsskolor, yrkesutbildning för dövstamma m. m. Utredningen utmynnar, såvitt avser frågan om upptagningsskolornas antal och förläggning, i förslag

att 1942 års riksdags beslut om nedläggande av en av de fyra upptagningsskolorna för dövstamma måtte upphävas samt beslut fattas om bibehållande tills vidare av fyra upptagningsskolor och oförändrad distriktsindelning,

att upptagningsskolorna för östra, södra och västra distrikten måtte tills vidare bibehållas å nuvarande platser, Manilla, Lund och Vänersborg, östra

distriktets skola dock endast för en tid av fem år framåt för att därefter förflyttas till nybyggnad å lämplig ort i Stockholms närhet

samt att — därest de för närvarande för vårdanstalten för dövstumma med komplicerat lyte brukade lokalerna i Gävle anses böra även för framtiden användas för dövstumundervisningsändamål — norra dövstumskoldistriktets uppbyggnadsskola måtte förflyttas till Gävle.

Frågan om möjligheterna att genom åtgärder i arvshygieniskt avseende, genom förbättrad barnavård, vetenskapliga framsteg m. m. minska dövstumlytets frekvens har gjorts till föremål för behandling av *chefen för rasbiologiska institutet*. Efter ett längre yttrande, varom hänvisas till propositionen (s. 13 ff.) anför denne sammanfattningsvis följande.

Sammanfattande må framhållas, att antalet ärftligt dövstumma kan väntas långsamt minska på grund av den minskning av släktgiften och den isolatbrytning som försiggår i vårt land. Däremot torde sterilisering och dylika åtgärder knappast kunna väntas ha någon större effekt. Giftermål mellan dövstumma kan väntas något öka i frekvens, men den effekt, som detta kan väntas ha, torde också vara mycket liten.

Antalet förvärvade dövstumma torde också komma att minska något på grund av en bättre läkarvård, som dels medför att frekvensen av sådana sjukdomar, som medföra dövstumhet, minskar, dels också medför, att de följd tillstånd i form av dubbelsidig dövhet, som betingas av sådana sjukdomar, i ökad utsträckning förebyggas.

På grundval av det siffermaterial, vi disponera över frekvensen av dövstumma under senare decennier, finns det emellertid knappast anledning att anta, att en sådan minskning skall försiggå mycket snabbt. Det antal dövstumma, som är att vänta under de närmaste 5—10 åren, kan knappast väntas förete en märkbar minskning. På längre sikt är det ej möjligt att bedöma vilket antal dövstumma vi ha att vänta i vårt land, därför att detta på ett avgörande sätt bestämmes av nativiteten, och det finns för närvarande ej möjlighet att bestämt förutsäga, hur denna kommer att utveckla sig. Frågan om ett minskat antal undervisningsplatser för de dövstumma kan möjligen bli aktuell om bortåt ett årtionde. På grund av att situationen nu är särskilt svår att bedöma på längre sikt och på grundval av vad vi för närvarande veta om frekvensen av dövstumma barn i de årskullar, som redan äro födda, framstår det i varje fall knappast som motiverat att nu minska antalet undervisningsplatser.

Skolöverstyrelsen har funnit, att frekvenssiffran 7 per 10 000 kvarlevande barn i åldern åtta år bör läggas till grund för en elevprognos för de närmaste 10 till 15 åren.

Överstyrelsen har av sina beräkningar erhållit den uppfattningen, att dövstumfrekvensen — sedd på lång sikt — varit stadd i sjunkande. Sannolikheten synes tala för en fortsatt nedgång av antalet dövstumma barn i förhållande till hela antalet barn i landet. Överstyrelsen kan å andra sidan icke finna skäl att vid sin beräkning av elevantalet i barndomsskolorna för dövstumma för de närmaste 10—15 åren räkna med, att nedgången i antalet dövstumma barn blir

av sådan omfattning, att den motiverar, att en lägre frekvenssiffra lägges till grund för beräkningarna.

Med utgångspunkt för nämnda frekvenstal beräknas följande elevintagning vid dövstumskolorna för de närmaste åren:

År	Intagning	Elevantal	
		i samtliga barndoms- skolor	i upptagnings- skolor
1944		435	
1945	122	490	363
1946		438	324
1947	128	492	364
1948		487	360
1949	141	521	386
1950		521	386
1951	166	557	412
1952		557	412
1953		600	445
1954		600	445
1955		640	475
1956		640	475
1957		665	490
1958		665	490

Med stöd av den vidtagna utredningen rörande barnantalet i dövstumskolorna för den närmaste framtiden förordar skolöverstyrelsen att fyra upptagningskolor tills vidare bibehållas. I sådant avseende förordar överstyrelsen bibehållande av de nuvarande upptagningskolorna å Manilla samt i Lund och Vänersborg ävensom, under förutsättning att dövstumskollokalerna i Gävle anses böra även framdeles användas för dövstumundervisningsändamål, förflyttning av Härnösandsskolan till Gävle. Skulle emellertid, anför överstyrelsen, den av Kungl. Maj:t begärda utredningen angående byggnadens framtida användning giva vid handen, att lokalerna i Gävle kunde med fördel brukas för annat ändamål än dövstumundervisningsändamål, syntes norra distriktets upptagningskola böra kvarligga i Härnösand. Vid skolans kvarliggande i Härnösand förordar överstyrelsen nybyggnad framför ombyggnad.

Beträffande Manillaskolans behov av reparation inhämtas av propositionen bland annat följande.

I skrivelse den 22 januari 1943 framlade skolöverstyrelsen alternativa förslag, I och II, till ombyggnads- och reparationsarbeten vid Manillaskolan. En närmare redogörelse för dessa byggnadsalternativ har lämnats under punkten 200 i 1944 års åttonde huvudtitel.

Såsom av nämnda redogörelse framgår avsåg alternativ I att göra huvudbyggnaden brukbar för dövstumskolans räkning under ett femårigt provisorium och omfattade utvidgning av sovavdelningarna med plats för ytterligare 10 gossar och 10 flickor, två nya lärosalar samt nytt skolkök m. m. Kostnaderna för detta alternativ, som i januari 1943 beräknades till 75 000 kronor, ha i oktober 1944 beräknats till 77 000 kronor.

Alternativ II, som avsåg att göra skolanläggningen brukbar under en tid av tio år framåt, omfattade, förutom de i alternativ I ingående åtgärderna, vissa andra inre och yttre ombyggnads- och reparationsarbeten. Kostnaderna för detta alternativ, som i januari 1943 beräknades till 450 000 kronor, ha i oktober 1944 beräknats till 459 000 kronor enligt följande sammanställning:

ombyggnad av huvudbyggnad	kronor	275 400
omläggning av sjukavdelningen	»	61 200
modernisering av gymnastikbyggnaden	»	20 400
yttre reparationsarbeten	»	102 000
	kronor	459 000.

Skolöverstyrelsen har nu hemställt, att till reparations- och ombyggnadsarbeten vid Manillaskolan enligt nyssnämnda alternativ I måtte beviljas ett anslag av 77 000 kronor. Överstyrelsen anför:

Av de byggnadsalternativ, som av överstyrelsen redan år 1943 framlades och som nu inom byggnadsstyrelsen omräknats med hänsyn till byggnadskostnaderna, synes i första hand det första och mindre kostsamma alternativet, omfattande ombyggnad m. m. för ett femårigt provisorium för en summa av 77 000 kronor, böra ifrågakomma. Före utgången av nämnda tid synes nybyggnad å lämplig ort i Stockholms närhet böra uppföras och skolan där-efter förflyttas dit.

Det andra alternativet synes överstyrelsen för den relativt korta tid som avses, 10 år, bliva onödigt kostsamt. Ur andra synpunkter erbjuder förslaget vissa fördelar. Genom ett förverkligande av detsamma skulle sålunda byggnadsfrågan för östra distriktet — för den övergångstid på 10—15 år med högre elevantal i barndomsskolorna, som överstyrelsen räknat med, vara löst. Efter denna tid skulle med hänsynstagande till då rådande omständigheter frågan om nybyggnad för skolan ånyo tagas upp.

Såsom förut nämnts har *byggnadsstyrelsen* framlagt utredning beträffande den framtida användningen av dövstumskolbyggnaderna å Manilla och i Gävle, därest dessa byggnader icke vidare skulle komma att tagas i anspråk för dövstumundervisningsändamål.

Vad först beträffar dövstumskolanläggningen å Manilla anför byggnadsstyrelsen till en början följande.

På grund av den osäkerhet, som rått rörande dövstumskolans framtida förläggning, har underhållet av byggnaderna å Manilla inskränkts till det oundgängligen nödvändiga, varför dess tillstånd för närvarande knappast kan anses befinna sig i bättre skick än år 1936. I vissa hänseenden har tvärtom ytterligare förslitning ägt rum. Så kräva numera fasaderna en genomgripande reparation, och golven måste praktiskt taget helt omläggas. Ett utbyte av åtminstone vissa fönstersnickerier m. m. torde vara ofrånkomligt, vilken användning byggnaden än kommer att erhålla, och de elektriska ledningsanläggningarna torde komma att påkalla genomgripande åtgärder. Vilka kostnader som behöva nedläggas på värme- och sanitära anläggningar vid ett iståndsättande är givetvis i viss mån beroende på den användning, som byggnaden kan komma att få, men viss modernisering lär under alla förhållanden bli ofrånkomlig. På grund av huvudbyggnadens storlek, byggnadsvolymen utgör icke mindre än 32 000 kubikmeter, måste de samman-

lagda kostnaderna för byggnadens iordningställande bli mycket höga. Det är därför högst tvivelaktigt, om skolbyggnadens bevarande och iordningställande för något annat ändamål av permanent karaktär kan vara ur ekonomisk synpunkt tillrådligt.

Byggnadsstyrelsen lämnar i det följande en redogörelse för av styrelsen företagna undersökningar rörande möjligheterna att utnyttja Manillaskolans lokaler bland annat för museala ändamål.

Sammanfattningsvis framhåller byggnadsstyrelsen därefter, att, därest dövstumskolan skulle förflyttas från Manilla och byggnaderna därefter allt framgent skulle användas, dessa svårligen kunde utnyttjas på annat sätt än som lokaler för ifrågasatt museum, inrymmande nationalmuseets gipsavgjutningssamlingar. Då emellertid ett iordningställande av byggnaderna å Manilla till permanenta lokaler för dessa samlingar skulle draga mycket stor kostnad — enligt styrelsens uppskattning ej understigande 1 000 000 kronor — kan styrelsen ej tillstyrka en sådan åtgärd. Styrelsen anser emellertid, att ett mer provisoriskt iordningställande för nämnda ändamål under en begränsad tid av ett tiotal år framåt eller något därutöver vore lämpligt och även ekonomiskt försvarligt. Kostnaderna härför har styrelsen beräknat till omkring 650 000 kronor. Därest Kungl. Maj:t skulle finna en sådan provisorisk användning icke böra komma i fråga, förordar styrelsen, att byggnaderna rivas och att parkområdet inom denna del av Djurgården återställas.

Beträffande dövstumskolbyggnaden i Gävle anför byggnadsstyrelsen följande.

På byggnadsstyrelsens anmodan har länsarkitekten i Gävleborgs län yttrat sig i frågan och därvid anfört, att nya ämbetslokaler visserligen måste anskaffas för vissa statliga institutioner (nuvarande lokaler äro avsedda att övertagas av länsstyrelsen), landsfogden, yrkesinspektionen, landsfiskalen i Gävle distrikt samt jägmästaren i Gävle revir, men att dövstumskolans byggnad icke syntes lämpligen kunna komma i fråga för tillgodoseende av dessa lokalbehov med hänsyn till fastighetens allt annat än centrala läge i staden. Den ombyggnad, som erfordrades för inredning av ämbetslokaler, skulle dessutom med all sannolikhet bli mycket dyrbar utan att samtidigt medföra en rationell lösning. Länsarkitekten hade även undersökt möjligheten att finna köpare till fastigheten, varvid befunnits, att något enskilt företag icke kunde förväntas ha intresse av att förvärva denna, medan det kunde tänkas, att Gävle stad skulle kunna få användning för byggnaden för sin yrkesskola. På frågans nuvarande ståndpunkt hade emellertid mera ingående undersökningar rörande byggnadens användbarhet för sådant ändamål och de villkor, på vilka en eventuell försäljning kunde tänkas komma till stånd, icke verkställts.

I likhet med länsarkitekten kan byggnadsstyrelsen icke för närvarande föreslå någon framtida statlig användning av dövstumskolbyggnaden i Gävle, därest denna om ett eller annat år skulle bli obehövlig för sitt nuvarande ändamål. Styrelsen får därför föreslå, att byggnaden försäljes på de förmånligaste villkor, som vid tidpunkten för försäljningen må kunna erbjudas.

Statskontoret har avstyrkt förslaget att riksdagens tidigare fattade beslut om nedläggande av en av de tre upptagningsskolorna skulle upphävas.

Departementschefen har för egen del anfört i huvudsak följande.

Den nu verkställda undersökningen angående barnantalet framdeles i upptagningsskolorna synes giva vid handen, att man vid kommande intagningar i upptagningsskolorna har att räkna med ett större antal dövstumma barn än som kunde förutses, då beslut år 1942 fattades om nedläggande av en av upptagningsskolorna, och att följaktligen lärjungeantalet i upptagningsskolorna under en mer eller mindre begränsad tidsperiod kommer att rätt väsentligt överstiga det antal, som man tidigare beräknat. Med hänsyn härtill anser jag mig — även om ekonomiska synpunkter alltjämt kunna anföras till förmån för en koncentration av upptagningsskolorna till tre läroanstalter — likväl kunna godtaga skolöverstyrelsens förslag om upphävande av beslutet om nedläggande av en av de fyra upptagningsskolorna och bibehållande tills vidare av fyra sådana skolor.

Vad beträffar frågan om upptagningsskolornas förläggning biträder jag skolöverstyrelsens förslag, att sådana skolor alltjämt skola vara förlagda till Lund och Vänersborg. Det av överstyrelsen diskuterade alternativet med upptagningsskolor förlagda till Lund, Manilla, Gävle och Härnösand finner jag nämligen med hänsyn till den geografiska fördelning, som skolorna vid ett genomförande av detta alternativ skulle erhålla, icke vara acceptabelt. Under förutsättning att dövstumskollokalerna i Gävle även framdeles skola användas för dövstumundervisningsändamål föreslår överstyrelsen vid valet mellan en förflyttning till Gävle av skolan å Manilla och av skolan i Härnösand, att sistnämnda skola skall förflyttas till Gävle. Härigenom skulle utgifter för uppförande i Härnösand av nybyggnad för nuvarande norra dövstumskoldistriktets upptagningsskola undvikas. Överstyrelsen förutsätter emellertid härvid, att nuvarande östra distriktets till Manilla förlagda upptagningsskola endast skall bibehållas där för en tid av fem år för att därefter förflyttas till nybyggnad å lämplig ort i Stockholms närhet. Därjämte föreslår överstyrelsen, att i avbidan på förflyttningen ändrings- och reparationsarbeten för en beräknad kostnad av 77 000 kronor skola verkställas vid Manillaskolan. Enligt min mening tala såväl ekonomiska skäl som önskvärheten av en ur geografisk synpunkt lämplig spridning av upptagningsskolorna starkare för en förflyttning till Gävle av Manillaskolan än av Härnösandsskolan. Jag kan därför icke biträda överstyrelsens förslag om en förflyttning av Härnösandsskolan till Gävle.

Med hänsyn till önskvärheten av att upptagningsskolorna erhålla en ur geografisk synpunkt lämplig spridning och därjämte en i möjligaste mån central förläggning inom respektive distrikt är givetvis en förläggning av upptagningsskolorna till respektive Lund, Vänersborg och Härnösand samt Manilla eller annan ort i Stockholms närhet att förorda. Ur ekonomiska synpunkter kan emellertid en sådan lösning av frågan om upptagningsskolornas förläggning endast anses försvarbar, om dövstumskollokalerna i Gävle, vilka nu disponeras av vårdanstalten för dövstumma med komplicerat lyte i avbidan på anstaltens förflyttning till egendomen Mogård och vilka äro i tillfredsställande skick, kunna användas på annat lämpligt sätt.

Tidpunkten för vårdanstaltens förflyttning till Mogård är beroende på när vissa där erforderliga byggnadsarbeten, avseende uppförande av nybyggnad för inkvartering av vårdanstaltens elever och skyddslingar, kunna vara full-

bordade. Kungl. Maj:t har genom beslut den 2 februari 1945 beviljat byggnadstillstånd för nämnda byggnadsföretag. Enligt vad jag inhämtat beräknas nybyggnaden vara uppförd tidigast den 1 mars 1946. Jag anser mig därför böra räkna med att vårdanstalten även under nästa budgetår kommer att vara förlagd till Gävle.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgått har byggnadsstyrelsen efter verkställd utredning icke kunnat giva anvisning på någon lämplig användning av dövstumskolbyggnaden i Gävle för något statligt ändamål, därest den framdeles icke skulle tagas i anspråk för dövstumvården.

Några avgörande skäl tala enligt min mening knappast mot en förflyttning av Manillaskolan till Gävle, om skolbyggnaden därstädes icke kan utnyttjas på annat lämpligt sätt. Ytterligare undersökningar rörande möjligheterna att disponera nämnda byggnad för annat statligt eller kommunalt ändamål torde böra vidtagas, innan slutlig ställning tages till frågan om en förflyttning av Manillaskolan till Gävle. Jag vill i detta sammanhang erinra om, att frågan om elevintagningen vid folkskoleseminarierna för närvarande är föremål för utredning genom särskilda inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga. Därest de sakkunniga finna skäl föreslå en utbyggnad av seminarieorganisationen genom inrättande av nya folkskoleseminarier, förefaller det mig icke osannolikt, att dövstumskolbyggnaden i Gävle lämpligen skall kunna tagas i anspråk för ett dit förlagt seminarium.

Min ståndpunkt beträffande upptagningsskolornas förläggning innebär sammanfattningsvis, att nuvarande södra, västra och norra dövstumskoldistrikts upptagningsskolor alltjämt böra vara förlagda till respektive Lund, Vänersborg och Härnösand samt att östra distriktets upptagningsskola tills vidare bör kvarligga å Manilla. Slutlig ställning till frågan om förläggningen av sistnämnda distrikts upptagningsskola bör tagas först, sedan ytterligare undersökningar företagits rörande möjligheterna att disponera dövstumskolbyggnaden i Gävle för annat ändamål än dövstumundervisningen.

Bibehålles en upptagningsskola i Härnösand, synes det mig ofrånkomligt, att anslag anvisas till uppförande av nybyggnad för skolan. Härtill återkommer jag i det följande.

Med den ståndpunkt jag intagit till frågan om förläggningen av östra distriktets upptagningsskola kan jag icke förorda, att, såsom skolöverstyrelsen föreslagit, anslag nu äskas till ombyggnad och reparation av Manillaskolan. Jag torde därjämte böra framhålla, att det av överstyrelsen förordade byggnadsprogrammet icke i och för sig torde vara ägnat att läggas till grund för en ombyggnad av denna skola, då det uppgjorts under den förutsättningen, att antalet upptagningsskolor komme att minska till tre.

Såsom skolöverstyrelsen framhållit torde det icke vara erforderligt att för närvarande anvisa medel till byggnadsarbeten vid dövstumskolorna i Vänersborg. Enligt vad styrelsen för nämnda skolor meddelat har nu den största av de för fortsättningskolans elever förhyrda förläggningarna reparerats för en kostnad av omkring 40 000 kronor.

Utskottet.

Vid det förnyade överbägande från Kungl. Maj:ts sida, som ägnats frågan om antalet upptagningsskolor för dövstamma barn, har Kungl. Maj:t kommit till den uppfattningen, att riksdagens år 1942 fattade beslut om nedläggande av en av de nuvarande fyra upptagningsskolorna bör upphävas och fyra sådana skolor tills vidare bibehållas. Utskottet har med hänsyn till resultatet av

den i ämnet verkställda förnyade utredningen ansett sig böra tillstyrka bifall till detta förslag. Utskottet finner sig jämväl böra biträda Kungl. Maj:ts förslag, att södra, västra och norra dövstumskoldistriktens upptagningskolor fortfarande skola vara förlagda till respektive Lund, Vänersborg och Härnösand.

Frågan om den framtida förläggningen av östra dövstumskoldistriktets upptagningskola — den nuvarande Manillaskolan — har av departementschefen lämnats öppen. Slutlig ställning härtill borde, framhåller departementschefen, tagas först sedan ytterligare undersökningar gjorts rörande möjligheterna att disponera dövstumskolbyggnaden i Gävle för annat ändamål än dövstumundervisningen. Manillaskolans kvarblivande på den nuvarande förläggningsplatsen eller dess förflyttning till annan ort i Stockholms närhet syntes nämligen försvarbar endast under förutsättning, att skollokalerna i Gävle kunde erhålla annan lämplig användning. Med hänsyn till sin ståndpunkt till frågan om förläggningen av östra dövstumskoldistriktets upptagningskola har departementschefen icke kunnat förorda anvisande redan nu av medel till iståndsättande av Manillaskolan.

Icke heller utskottet har ansett sig böra nu taga slutlig ställning till frågan om förläggningen av östra dövstumskoldistriktets upptagningskola. Utskottet vill dock i detta sammanhang framhålla angelägenheten av att detta spörsmål utan alltför stor tidsutdräkt bringas till sin lösning, enär det synes utskottet otillfredsställande att låta undervisning av dövstumma pågå någon längre tid i lokaler av den beskaffenhet som Manillaskolan erbjuder för närvarande, innan erforderlig reparation och modernisering av desamma verkställts.

Avveckling av skriv-teckenklasserna.

De s. k. skriv-teckenklasserna, vilka för närvarande upprätthållas vid dövstumskolan å Manilla, äro avsedda för sådana dövstumma barn, som på grund av afasi eller annan defekt ansetts ej lämpligen kunna undervisas enligt talmetod.

I skrivelse till skolöverstyrelsen har nu föreståndaren vid vårdanstalten för dövstumma med komplicerat lyte ifrågasatt, om det ej skulle vara lämpligt att i samband med utredningen om viss omorganisation av dövstumundervisningen taga under övervägande att nedlägga skriv-teckenavdelningen. För sin egen del vore föreståndaren övertygad om, att det ej är till något nämnvärt gagn att i fortsättningen upprätthålla ifrågavarande avdelning, vars elever med undantag för ett fåtal, som borde kunna placeras i upptagningskolornas C-klasser, vore av alldeles samma slag som eleverna i skolhemmet. Det vore ej enbart så, att nuvarande system innebure flera läraravdelningar, än vad som vore nödvändigt, och därmed förenade kostnader, utan det medförde även ett ökat lokalbehov vid en av upptagningskolorna. Då avdelningen inrättades, hade det funnits ett överflöd på examinerade dövstumlärare. Nu vore läget i detta avseende

så tillvida förändrat, att åtgärder måst vidtagas för att utbilda nya lärare, varmed ett skäl för avdelningens fortbestånd bortfallit.

Skolöverstyrelsen har för egen del ansett, att det för framtiden ej vore erforderligt att inrätta nya skriv-teckenklasser. De nuvarande klasserna borde successivt avvecklas. Samtidigt föreslås att för en fullständigare prövning av lämpligheten att i vissa tveksamma fall hänvisa en lärjunge till upptagnings-skolas C-klass eller skolhemmet, upptagnings-skolornas rektorer medgivnas låta elev kvarstanna vid upptagnings-skola i två läsår för att därefter — om så anses erforderligt — överföra honom till skolhemmet.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

Mot vad skolöverstyrelsen i förevarande avseenden anfört och föreslagit har jag i huvudsak icke funnit anledning till erinran. Jag utgår emellertid ifrån, att överstyrelsen, om det skulle visa sig, att antalet dövstumma elever, som ej med fördel kunna undervisas enligt talmetod och som ej äro att anse såsom bildbara sinnesslöa, blir så stort, att det ur ekonomisk och pedagogisk synpunkt kan anses motiverat att för dem inrätta speciella skriv-teckenklasser, hos Kungl. Maj:t gör den framställning i ämnet, som av omständigheterna betingas. Jag förutsätter vidare, att Kungl. Maj:t skall äga att efter förslag av överstyrelsen medgiva inrättande av särskilda skriv-teckenklasser.

Utskottet.

Vad departementschefen i förevarande avseende anfört och föreslagit har icke givit utskottet anledning till erinran.

Yrkesutbildningen för manliga dövstumma m. m.

Under ifrågavarande rubrik har departementschefen till behandling upptagit vissa av skolöverstyrelsen framlagda förslag, avseende förbättringar i olika avseenden av den undervisning som för närvarande äger rum i dövstumskolorna, särskilt yrkesundervisningen.

Sålunda förordas en omläggning av den nuvarande slöjd- och hantverksundervisningen för de manliga eleverna i barndomsskolorna för dövstumma i riktning mot en pedagogisk slöjdundervisning, sådan den bedrivs i de vanliga folkskolorna. Vidare föreslås införande av yrkesorientering och yrkesvägledning såsom moment i undervisningen i barndomsskolorna.

Beträffande yrkesutbildningen av manliga dövstumma i fortsättnings-skolorna erinras om, att sådan för närvarande meddelas vid fortsättnings-skolan i Broby i lantbruk och trädgårdsskötsel samt vid fortsättnings-skolan i Vänersborg i snickeri, skomakeri och skradderi. Utbildningstiden omfattar fyra arbetsår på samtliga linjer utom skomakerilinjén, där utbildningstiden utgör tre år. Utbildningen är obligatorisk. Styrelse för fortsättnings-skola äger emellertid medgiva, att fortsättnings-skolpliktig lärjunge må i stället för att delta i fortsättnings-skolans yrkesutbildning erhålla sådan utbildning hos enskild företagare å skolorten eller i dess närhet, varvid lärjungen dock är skyldig

att deltaga i den teoretiska undervisningen vid skolan. Därför äger skolöverstyrelsen medgiva befrielse från deltagande i utbildningen vid fortsättningsskola för sådana fortsättningsskolpliktiga dövstumma, som icke äro bosatta å eller i närheten av ort, där fortsättningsskola för dövstumma är belägen, och som i hemmet eller hos enskild företagare åtnjuta yrkesutbildning, motsvarande den, som meddelas i dylik fortsättningsskola. Yrkesutbildningen underlättas i sistnämnda fall därigenom att stipendier av statsmedel för utbildningen utgå med högst 500 kronor för arbetsår under en tid av högst fyra år. Stipendierna bestridas från det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda anslaget till stipendier åt vissa fortsättningsskolpliktiga elever vid läroanstalter för dövstumma.

På förslag av överstyrelsen förordar departementschefen, att en obligatorisk förlängning av utbildningstiden i hantverksyrkena icke ifrågasättes. Där emot tillstyrkes att en bestämmelse meddelas av innebörd, att utbildningstiden för hantverksyrkena må, där så för avläggande av utlärlingsprov är erforderligt och elev så önskar, utsträckas med en eller två arbetsterminer.

Beträffande undervisningen vid lantbruksskolan i Broby förordas en viss specialisering under det fjärde arbetsåret genom uppdelning på olika arbetslinjer, såsom jordbruksarbetare, husdjursskötare, traktorförare samt slöjdare och smeder.

Härjämte föreslås vissa åtgärder för meddelande av abnormpedagogisk utbildning åt dövstumskolpersonalen samt anordnande av teoretiska kurser för fortsättningsskolpliktiga manliga dövstumma, som erhålla praktisk yrkesutbildning hos enskilda företagare.

Vidkommande yrkesutbildningen vid fortsättningsskolan i Vänersborg har skolöverstyrelsen föreslagit införande av utbildning även i metallarbete och tapetserareyrket. Sistnämnda förslag tillstyrkes av departementschefen, som emellertid icke för närvarande kunnat förordas inrättande av en utbildningslinje för metallarbetare.

Beträffande den ifrågasatta utbildningslinjen för metallarbetare inhämtas av propositionen bland annat.

Skolöverstyrelsen har motiverat sitt förslag sålunda.

Vad som synes överstyrelsen utgöra en allvarlig brist i den nuvarande organisationen av den manliga dövstumma ungdomens yrkesutbildning, är det förhållandet, att ingen utbildningslinje för de industriella yrkena finnes. Överstyrelsen finner övervägande skäl tala för lämpligheten av att utbildning i metallarbete införas vid någon av fortsättningsskolorna. Yttrandet av dövstumkonsulenterna synas till fullo ha visat, icke blott att många dövstumma gärna söka sig till detta arbetsområde, utan även att de där lyckats erhålla god försörjning. Styrelsen för fortsättningsskolan i Vänersborg har för sin del tidigare gjort framställning om upprättande av en metallavdelning vid skolan, en framställning, som överstyrelsen redan tidigare tillstyrkt och som dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet vid ifrågavarande tillfälle fann välbetänkt. Framställningen i fråga har emellertid av vissa skäl hittills icke föranlett någon åtgärd.

Emellertid kunna vissa erinringar mot införande av utbildning i metallarbete resas. Rektor för fortsättningsskolan i Vänersborg har i skrivelse till skolöverstyrelsen bland annat erinrat, att före år 1938 stor arbetslöshet rådde inom metall- och maskinindustrien samt att liknande arbetslöshet i ännu högre grad några år efter det nuvarande krigets slut kan återkomma. En viss återhållsamhet beträffande utbildningen i metallarbete vore därför välbetänkt.

De uttalade farhågorna, att inom metall- och maskinindustrien arbetslöshet kan komma att efter det nuvarande krigets slut inträda, delar överstyrelsen. Överstyrelsen vågar emellertid uttala den förmodan, att ifrågasvarande arbetsminskning kan bli av övergående natur. Överstyrelsen finner dock liksom rektor i Vänersborg, att en viss återhållsamhet beträffande utbildningen i metallarbete är välbetänkt. Härför talar ytterligare det förhållandet, varom överstyrelsen upplysts från arbetsmarknadskommissionen, att metallyrket bland den normala ungdomen står mycket högt i kurs.

Överstyrelsen vill föreslå, att utbildningen i metallarbete vid fortsättningsskola för dövstumma delas i en allmän 2-årig linje för samtliga elever, som önska utbildning i yrket, samt en 1- eller 2-årig påbyggnad på denna för det mindre antal elever, för vilka specialutbildning inom något fack av yrket anses motiverad med hänsyn till elevernas önskningar och förutsättningar samt arbetets krav på dylik särutbildning vid skola.

Inom metallavdelningen synes böra ordnas en särskild linje för de svagare begåvade dövstumma, som anses bäst lämpa sig för mindre kvalificerat tempoarbete. För dessa elevers utbildning bör inköpas några specialmaskiner, där eleverna kunna tränas till den noggrannhet, snabbhet och uthållighet, som tempoarbetet kräver. I den mån deras förutsättningar det medger böra dock även ifrågasvarande elever erhålla en mera allmän utbildning inom metallyrket. Utbildningen av blivande tempoarbetare bör icke utsträckas över två år.

Engångskostnaderna för anskaffning av maskiner och verktyg m. m. för anordnande av utbildning i metallarbete vid fortsättningsskolan i Vänersborg har skolöverstyrelsen på närmare angivna grunder ansett sig böra beräkna till i runt tal 65 000 kronor, vilket belopp överstyrelsen äskar för ändamålet för nästa budgetår. I nämnda belopp ha kostnaderna för anskaffning av vissa maskiner för utbildning av tempoarbetare icke inräknats. Överstyrelsen anför härom:

För den utbildning av tempoarbetare, som av överstyrelsen föreslagits, synes böra inköpas några lämpliga övningsmaskiner, metallsvarv, excenterpress eller liknande. Med hänsyn till att elevantalet vid avdelningen under arbetsåret 1945/46 torde bli relativt obetydligt, synes dock med inköp av ifrågasvarande maskiner tills vidare, och tills närmare erfarenhet av utbildningen vunnits, kunna anstå.

Statskontoret, som avstyrkt ifrågasvarande förslag har yttrat följande.

Mot införande av utbildning i metallarbete vid fortsättningsskolan i Vänersborg talar enligt ämbetsverkets mening åtskilliga vägande skäl. Av utredningen framgår, att den sena avgångsåldern för elever från fortsättningsskolorna för dövstumma (20 år) medför svårigheter för eleverna att uppta konkurrens med fullsinnade, vilka i samma ålder kunna ha ett eller

annat års praktik bakom sig. Det torde finnas särskild anledning att beakta detta förhållande, då — enligt vad som framgår av ärendet — arbetsmarknadskommissionen upplyst, att metallyrket bland den normala ungdomen står mycket högt i kurs. Härtill kommer, att en betydande arbetslöshet förväntas komma att inträda inom metall- och maskinindustrien. Då därjämte icke obetydliga kostnader såväl årligen återkommande som av engångsnatur skulle uppstå vid ett bifall till förslaget, måste statskontoret avstyrka detsamma.

Styrelsen för dövstumskolan i Vänersborg är tveksam, om en utbildningslinje för metallarbete nu bör anordnas med hänsyn till väntade förändringar på arbetsmarknaden. Man förutsåge nu starkt minskade arbetstillfällen inom metallindustrien, samtidigt som man konstaterade ett ökat intresse hos den fullsinnade ungdomen för utbildning i metallarbete. Då man visste, att, när förhållandena i övrigt vore lika, arbetsgivaren föredroge den fullsinnade arbetskraften före den dövstumma, syntes klokheten bjuda, att man något sköte på startandet av en metallindustrilinjé.

Departementschefen har för egen del, som redan nämnts, för närvarande avstyrkt ifrågavarande förslag.

I *motionen I: 355*, vari hemställts om inrättande av en utbildningslinje i metallarbete vid dövstumskolan i Broby, har anförts i huvudsak följande.

Enär antalet dövstumma i förhållande till hela folkmängden är så lågt som cirka 1 på 1 200, har deras förekomst på arbetsmarknaden icke varit besvärande på grund av antalet arbetssökande dövstumma. Om dessa blott varit kunniga och lämpliga för ifrågavarande arbete, har det i regel icke varit omöjligt för dem att vinna anställning. Detta gäller i synnerhet, om de sökt arbete i hemorten. Beträffande de dövstummas anställningsmöjligheter inom olika yrken råder nämligen det förhållandet, att de i hemorten i regel ha lättare att vinna anställning inom där belägna företag än hos arbetsgivare på främmande ort. Många vuxna dövstumma ha följaktligen långt innan fortsättningsskolans i Vänersborg tillkomst med framgång ägnat sig åt arbete inom järn- och maskinindustrien, då dessa näringar varit karakteristiska för hemtrakten. Denna tendens, att de dövstumma efter avslutad skolutbildning söka sin försörjning på hemorten, bör på allt sätt understödjas, då i synnerhet de yngre härigenom kunna erhålla såväl ekonomiskt som moraliskt stöd av föräldrar och anförvanter. Vid de dövstummas yrkesutbildning bör därför denna synpunkt ägnas särskild uppmärksamhet. Därtill kommer, att för varje människas trivsel och framgång i livet det är av stor vikt, att hon kommer att fullgöra sitt arbete inom ett yrke, för vilket hon har håg och fallenhet. Att tvinga dövstumma ynglingar med håg för mekaniskt arbete till utbildning i exempelvis skrädderi- eller skomakeriyrket utan att de ha intresse eller förutsättningar för desamma kan icke vara riktigt varken ur humanitär eller ekonomisk synpunkt. Det har också visat sig, att åtskilliga elever, som vid skolan i Vänersborg erhållit fyra års yrkesutbildning i där förekommande yrken (skomakeri, skrädderi och snickeri), sedermera övergått till andra, varibland ett flertal till metallarbete. Kostnaderna för deras utbildning kunna i sådana fall anses till största delen bortkastade, varjämte vederbörande elever förlorat fyra för dem själva dyrbara

år under denna för ett riktigt yrkesval synnerligen betydelsefulla period. Det är sålunda ett både humanitärt och ekonomiskt önskemål, att även de dövstumma så tidigt som möjligt få lämpligast möjliga yrkesutbildning.

Utom fortsättningsskolan i Vänersborg har staten inrättat en fortsättningsskola å Broby gård i Uppsalatrakten, där utbildning meddelas i jordbruks- och trädgårdsyrkena. År 1942 uppfördes där nya ekonomibygnader och ett fullt modernt elevhem med 14 elevrum, beräknade för sammanlagt 42 elever, jämte övriga lokaler för samma antal elever. Rummen kunna även beläggas med 4 elever i varje. Elevantalet vid skolan har hittills icke överskridit 29, och innevarande läsår finnas där 26 elever, av vilka 4 äro flyktingar och 2 överåriga. Då det bör vara ett ekonomiskt intresse för staten att fullt utnyttja redan anskaffade byggnader för de dövstummas yrkesutbildning, i synnerhet när de äro av den förnämliga kvalitet som å Broby, och då skolan i Vänersborg är överbelagd med provisoriska anordningar för inkvarteringen av fortsättningsskolans elever, bör det allvarligt övervägas, huruvida det icke vore ekonomiskt riktigast att till Brobyskolan förlägga den av skolöverstyrelsen föreslagna utbildningen i metallarbete.

Brobyskolan har redan en nyuppförd smedja, där jordbrukslinjens elever få någon utbildning i reparation av jordbruksredskap och smide, och denna medgiver dessutom tillräckligt utrymme för en yrkesgrupp på 6—8 elever för utbildning i metallarbete. En komplettering av verktygs- och maskinutrustningen skulle givetvis därvid erfordras, men torde stanna vid en kostnad på förslagsvis 20 000 kronor. Härigenom bleve det även möjligt att giva jordbrukslinjens elever en bättre utbildning i detta ämne. Skulle det sedermera visa sig, att tillströmningen av elever till denna linje bleve större, kunde utan större kostnader en tillbyggnad av smedjan komma till stånd, så att två arbetsgrupper på sammanlagt 18—20 elever där kunde utbildas.

Ett annat skäl till att elevantalet vid Brobyskolan bör utökas är det förhållandet, att för den teoretiska undervisningen vid skolan en examinerad dövstummlärare måste vara anställd där. Med det ringa elevantal, som skolan för närvarande har, komma undervisningsgrupperna vid den teoretiska undervisningen att bli orimligt små. Varje grupp består för närvarande av blott 4—7 elever. Om elevantalet vid Brobyskolan genom inrättande av en utbildningslinje i metallarbete så småningom kunde uppgå till det antal (42), för vilket internatslokalerna äro beräknade, uppstode givetvis en motsvarande minskning av elevantalet i Vänersborg, varigenom möjligen antalet lärare i teoretiska ämnen där kunde minskas med en. Detta bleve icke blott en ekonomisk vinst utan vore önskvärt även på grund av den under de närmaste åren hotande bristen på examinerade dövstummlärare.

För inrättande av en utbildningslinje i metallarbete vid Brobyskolan skulle sålunda blott behöva anställas en yrkeslärare, vilken givetvis bör givas samma löneplacering som yrkeslärarna i Vänersborg (15 lgr), men då skolan är belägen å A-ort bleve avlöningskostnaderna lägre här än i exempelvis Vänersborg. Även kostnaderna för elevernas kost torde bli lägre vid Broby, då en stor del av livsmedlen produceras på gården. Som ovan nämnts finnes redan en modern elevbyggnad, som endast utnyttjas till hälften. Härtill kommer värdet av att eleverna under denna viktiga utvecklingsperiod komme att vistas i en trivsam lantlig miljö, vilket i sin mån torde kunna motverka den lockelse till städerna, som även de dövstumma äro utsatta för. Flertalet dövstumma äro födda på landet, och många företag inom järn- och maskinindustrien äro som bekant förlagda till mindre samhällen.

Utskottet ansluter sig till vad departementschefen i här ifrågavarande avseende anfört och föreslagit.

Utskottet.

I motionen I: 355 har hemställts, att riksdagen måtte besluta inrättande av en utbildningslinje för metallarbetare vid dövstumskolan å Broby gård och anvisa för ändamålet erforderliga medel. Med anledning härav får utskottet erinra, att departementschefen ansett sig icke för närvarande kunna tillstyrka skolöverstyrelsens förslag om anordnande av en dylik linje vid fortsättningskolan i Vänersborg. Icke heller utskottet har ansett sig böra biträda sistnämnda förslag. Huruvida en utbildningslinje av ifrågasatt slag med större fördel skulle kunna inrättas vid fortsättningsskolan å Broby gård, undandraget sig för närvarande utskottets bedömande. Utskottet har dock funnit detta uppslag förtjänt av att göras till föremål för närmare övervägande från vederbörande myndigheters sida. Skulle denna undersökning giva vid handen att den i motionen ifrågasatta anordningen lämpligen bör genomföras, förutsätter utskottet, att Kungl. Maj:t framdeles förelägger riksdagen förslag i ämnet. Med vad sålunda anförts torde motionen I: 355 få anses besvarad.

Motionen II: 542.

I motionen II: 542 har yrkats att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande ett flertal olika frågor, vilka samtliga åsyfta en effektivisering av undervisningen i dövstumskolorna och därmed sammanhängande spörsmål eller beredande av ökad trevnad åt de dövstumma skolbarnen. Till stöd härför anföres i motionen bland annat följande.

Det dövstumma barnets intellektuella utveckling har försenats på grund av språkbristen och motsvarar vid skoltidens början ett hörande barns av 2—3 års ålder. Genom lämpligt avpassad undervisning och uppfostran, påbörjad redan vid 4—5 års åldern, kan denna utvecklingshämning i väsentlig mån minskas och barnets utveckling i normal riktning främjas.

I Göteborg inrättades en förskola för dövstumma barn redan år 1902, och Svenska föreningen för dövas väl igångsatte en liknande förskola för döva småbarn i Stockholm år 1925. Riksdagen har erkänt behovet och värdet av sådan tidig undervisning för dövstumma barn genom att bevilja anslag till förskolorna. Omedelbart före krigsutbrottet år 1939 sänktes i England genom ett parlamentsbeslut intagningsåldern för dövstumma barn till 5 år, varigenom förskolorna kunde inlemmas i det allmänna skolsystemet. Genom ökade anslag till förskoleundervisning för dövstumma småbarn skulle sådan undervisning kunna anordnas även i andra delar av vårt land, och samtliga döva småbarn kunde beredas den undervisning och omvårdnad, som deras lyte kräver. I huvudsak samma mål kunde vinnas genom sänkning av den nuvarande intagningsåldern från 7 till exempelvis 5 år. Sådana förskolor borde upprättas inom samtliga de fyra nuvarande dövstumskoldistrikten.

Jämlikt föreskrift i nu gällande stadga angående dövstumundervisningen (kungl. kung. 347/1940) bör antalet lärjungar i undervisningsavdelningarnat i regel icke överstiga 10 i A- och B-avdelning och 8 i C-avdelning.

Under de tvenne första skolåren måste undervisningen ske helt individuell. I en klassavdelning om 10 lärjungar kan varje lärjunge erhålla högst 4—5 minuters undervisning under en lektionstimme. Den övriga tiden måste utfyllas med mekaniska skriv- och räkneövningar. Då barnen på detta skolstadium ej erhålla någon undervisning utanför klassrummet, kommer skoltiden endast delvis att utnyttjas. Undervisningsresultatet står alltså i omvänd proportion till klassens storlek. Vid danska dövstumskolor har man i viss utsträckning anställt hjälplärare i de lägre klasserna för att bättre kunna utnyttja skoltiden för egentlig undervisning. För att uppnå tillfredsställande undervisningsresultat i dövstumskolans tvenne lägsta årsklasser borde lärjungeantalet minskas till omkring hälften av det nuvarande. Därigenom skulle också frågan om vikarier för skolans del vid tillfälliga förfall bland lärarna finna en tillfredsställande lösning.

De nuvarande dövstumskolbyggnaderna äro uppförda under senare hälften av 1800-talet, då kaserliknande lokaler ansågos lämpliga för skolinternat, och någon modernisering av desamma i avsikt att förläna dem karaktär av hem för barn i ålder 7—15 år har icke företagits. En genomgripande omändring av skolbyggnaderna med upprättande av skilda avdelningar för barn av olika åldersgrupper synes önskelig icke blott ur hygieniska synpunkter utan även med hänsyn till barnens trevnad och uppfostran i övrigt. Även dagrum borde inrättas, så att de under fritiden inomhus ej bli uteslutande hänvisade till sovrummen. Det går lättare att vänja barn vid goda seder och god ordning, om förläggningen har hemkaraktär. Och skolorna äro de dövstumma barnens hem under den mest bildbara perioden av barna- och ungdomsåldern.

Vid undervisning av dövstumma barn måste synsinnet anlitas i mycket hög grad. Kunskapsstoffet får i stor utsträckning anpassas för optisk delgivning. Film och ljusbilder av annat slag med tillhörande apparatur måste mer än hittills ingå i skolornas utrustning. Flertalet dövstumma barn (80—90 procent) äga hörselrester, och dessa borde i långt högre grad än vad nu är fallet utnyttjas för undervisningen. Den moderna radiotekniken har numera möjliggjort konstruktion av effektiva hörsel förstärkare. Genom ökad användning av dylik apparatur skulle lärjungarnas tal- och språkundervisning främjas i avsevärd mån.

En annan viktig åtgärd i strävanden att effektivisera dövstumskolans verksamhet är en förbättrad lärarutbildning. För utbildning av lärare i kunskapsämne vid dövstumskolan finnes sedan år 1874 ett dövstumläraryseminarium, förlagt till Manilla dövstumskola. För inträde i seminariet fordras avlagd folkskolläraryxamen eller examen från högre lärarinneseminarium. Utbildningstiden är tvåårig, med huvudsakligen teoretisk undervisning under det första och provårsutbildning under det andra året. Genom en omläggning av utbildningskurserna till en tvåårig teoretisk och praktisk lärokurs, kunde även det s. k. provåret effektivare utnyttjas för undervisningen utan att utbildningskursen förlängdes och utan några nämnvärda ökade kostnader för lärareleven eller staten.

I dövstumläraryseminariets utrustning borde ingå nödig undervisnings- och demonstrationsmateriel, bland annat en audiometer och apparatur för experimentalfonetiska studier. En på svenska språket utarbetad handbok över de viktigare kursmomenten i dövstumläraryxamen borde snarast utarbetas.

Samtliga här berörda synpunkter på en förbättrad dövstumundervisning

och därmed sammanhängande problem kräva enligt vår mening skyndsamt en närmare prövning.

Frågorna om åtgärder från det allmännas sida för en ordnad pedagogisk utbildning åt barn i förskolåldern och om minskning av lärjungeantalet i skolklasserna äro, såvitt angår fullsinnade barn, föremål för uppmärksamhet från skolutredningens sida. Spörsmålet om åtgärder till förbättring av lärarutbildningen vid de vanliga skolformerna är likaledes aktuellt och kan förutsättas komma att bli föremål för särskild utredning. Motsvarande problem för de dövstumma barnens vidkommande synas även vara förtjänta av att tagas under omprövning. Utskottet utgår från, att vederbörande myndigheter ha sin uppmärksamhet riktad på dessa problem och föreslå eller vidtaga de åtgärder, som må befinnas påkallade.

Utskottet.

I motionen har även påyrkats, att utredning skulle verkställas rörande åtgärder för modernisering av dövstumskolornas lokaler och deras förseende med nödig teknisk utrustning. Utskottet förutsätter, att de myndigheter, på vilka det närmast ankommer att planera nybyggnads- eller omändringsarbeten för dövstumskolorna, beakta angelägenheten av att skol- och skolhemslokaler inredas och utrustas på ett tidsenligt och ändamålsenligt sätt och att även äldre lokaler i mån av behov bli föremål för översyn i detta syfte.

Med vad utskottet sålunda anfört — vilket i tillämpliga delar även har avseende å blindskolorna — torde ifrågavarande motion få anses besvarad.

Utbyggnad och rationalisering av den skolhygieniska verksamheten vid dövstumskolorna och blindanstalterna.

Med skrivelse den 27 oktober 1944 har *skolöverstyrelsen* framlagt utredning och förslag rörande den skolhygieniska verksamheten vid dövstumskolorna samt vid läroanstalterna för blinda och vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte (blindanstalterna). Överstyrelsens förslag går i huvudsak ut på en intensifiering av de hälsovårdande och sjukdomsförebyggande uppgifterna samt en utvidgning av tandläkarverksamheten till att omfatta full sanering av såväl mjölktaandsbettet som det definitiva bettet. Förslagets genomförande skulle medföra en fördubbling av statsverkets kostnader vid ifrågavarande anstalter. De ökade utgifterna hänföra sig särskilt till den utvidgade tandvården, som skulle draga en årlig kostnad av över 25 000 kronor mot för närvarande omkring 9 000 kronor.

Departementschefen, som i huvudsak anslutit sig till skolöverstyrelsens förslag, har anfört bland annat följande.

Läkarverksamheten vid såväl dövstumskolorna som vid blindanstalterna har hittills varit i stort sett helt sjukvårdande. Den rätt till fri sjukvård, som nu tillkommer elever vid ifrågavarande anstalter, bör i enlighet med skolöverstyrelsens förslag alltså tillkomma dem och utsträckas till att vid hantverksskolan för blinda i Kristinehamn avse även andra än från blindinstitutet å Tomtebodas dimitterade elever. Den förebyggande läkarvården bör, såsom överstyrelsen föreslagit, i princip ordnas på samma sätt som vid folkskolor samt högre kommunala och statliga skolor. I enlighet härmed bör, såsom föreslagits, obligatorisk tuberkulinundersökning och efter målsmännens medgivande calmette-vaccinering emot tuberkulos ske av alla elever i dövstumskolor och blindanstalter efter vissa grundsatser. Såsom överstyrelsen framhållit torde det icke endast beträffande eleverna utan även i fråga om lärare och övrig personal vara av särskild vikt, att noggranna åtgärder vidtagas mot smittsamma sjukdomars spridning inom nämnda anstalter. Med hänsyn härtill synes det mig lämpligt, att i erforderlig utsträckning även lungröntgenfotografering (skärmbildsfotografering) sker av personal och elever vid abnormanstalterna. Tills vidare torde för ändamålet från anstalternas sida samarbete böra upptagas med vederbörande tuberkulosdispensärer, varvid kostnaderna liksom för gruppundersökningar i övrigt enligt vad jag inhämtat kunna förväntas bli ersatta av svenska nationalföreningen mot tuberkulos.

Mot detaljutformningen enligt skolöverstyrelsens förslag av läkarverksamheten vid de särskilda anstalterna har jag icke funnit anledning till erinran.

De medel, som hittills stått till dövstumskolornas samt blindinstitutets å Tomteboda och vårdanstaltens i Lund förfogande för tandvård åt elever och skyddslingar, synas i stort sett endast ha medgivit behandling av akuta fall. Såsom förut framhållits innebär det föreliggande förslaget en utvidgning av tandläkarverksamheten att omfatta full sanering av såväl mjölktdandsbettet som det definitiva bettet. Därjämte föreslås, att statsverket generellt skall påtaga sig kostnaderna för tandvård även åt eleverna vid hantverksskolorna för blinda. Då huvudprincipen för den lämnade behandlingen överallt borde vara densamma, har skolöverstyrelsen funnit lämpligt, att verksamheten bedreves inom folktandvårdens ram, varvid detta kunde ske inom eller utom anstalterna. I vilken omfattning folktandvårdsorganisationen kunde utnyttjas för här avsett ändamål kunde emellertid enligt överstyrelsens mening icke nu överblickas. Överstyrelsen har därför avstått från att i detta sammanhang taga slutlig ställning till detta organisationsproblem men funnit angeläget att redan nu modernisera och utbygga tandläkarverksamheten vid abnormskolorna. Överstyrelsens förslag till ordnande av verksamheten är uppgjort på grundval av den uppfattningen, att tandvården av humanitära och psykologiska skäl för den största delen av eleverna borde ske inom anstalten. Statskontoret, som funnit det vara uppenbart, icke minst av ekonomiska skäl, att folktandvårdsorganisationen borde utnyttjas för beredande av tandvård åt dövstumskolornas och blindanstalternas elever och skyddslingar, har därför motsatt sig, att den inom anstalterna bedrivna tandvården utbygges. Ämbetsverket har likaledes avstyrkt, att statsverket påtager sig kostnaderna för tandvård åt eleverna vid hantverksskolorna för blinda.

Mot överstyrelsens förslag att tandvården vid abnormanstalterna skall omfatta full sanering av såväl mjölktdandsbettet som det definitiva bettet

har jag icke funnit anledning till erinran. Jag anser mig även kunna biträda överstyrelsens förslag att statsverket skall påtaga sig kostnaderna jämväl för tandvård åt eleverna vid hantverksskolorna. Vad beträffar frågan, huruvida tandvårdsverksamheten vid abnormanstalterna skall inom folk-tandvårdens ram bedrivas inom eller utom anstalterna, delar jag överstyrelsens uppfattning att humanitära och psykologiska skäl tala för att tandvården i viss utsträckning bedrivs inom anstalterna. Ur humanitära skäl synes detta vara särskilt påkallat i fråga om klientelet vid vårdanstalten för blinda med komplicerat lyte. Även andra skäl såsom anstalternas belägenhet kunna åberopas för att tandvårdsverksamheten skall bedrivas inom vissa anstalter. Jag anser mig därför kunna godtaga skolöverstyrelsens förslag till ordnande av ifrågavarande verksamhet.

Beträffande kostnaderna för ifrågavarande läkar- och tandläkarverksamhet har departementschefen i stort sett anslutit sig till skolöverstyrelsens förslag med vissa jämkningar nedåt.

Mot vad departementschefen i nu förevarande hänseenden anført och föreslagit har utskottet icke ansett sig böra rikta någon erinran.

Utskottet.

Anslagsberäkningar m. m.

Läroanstalter för blinda: Avlöningar.

Detta anslag är uppfört med 374 200 kronor. Kungl. Maj:ts förslag innebär således en anslagshöjning med 14 500 kronor, väsentligen föranledd av rationaliseringen av läkar- och tandvården.

Utskottet tillstyrker, att ifrågavarande anslag i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag för nästa budgetår höjes med 14 500 kronor till 388 700 kronor.

Utskottet.

Läroanstalter för blinda: Omkostnader.

Detta anslag är för innevarande budgetår uppfört med 204 900 kronor. Departementschefen har för nästa budgetår förordat en anslagshöjning med 3 700 kronor till 208 600 kronor.

Förslaget att ifrågavarande anslag för nästa budgetår skall uppföras med 208 600 kronor biträdades av utskottet.

Utskottet.

Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Avlöningar.

Detta anslag är nu uppfört med 216 000 kronor, men skall enligt Kungl. Maj:ts förslag höjas med 11 000 kronor till 227 000 kronor. Personalförteck-

ningen föreslås utökad med en ordinarie befattning som eldare i lönegraden A 5; i stället förutsättes en icke-ordinarie eldarebefattning i samma lönegrad bli indragen. Anslagshöjningen i övrigt sammanhänger till större delen med den hygieniska verksamhetens omläggning (6 100 kronor).

Utskottet.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag i fråga om anslag till förevarande ändamål.

Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Omkostnader.

Kungl. Maj:ts förslag i fråga om anslag till detta ändamål innebär en anslagshöjning med 8 600 kronor, huvudsakligen (7 300 kronor) avseende sjukvård och tandvård åt elever.

Utskottet.

Utskottet har ansett sig böra tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i fråga om anslag till omförmälda ändamål.

Dövstumskolorna: Avlöningar.

Förslagsanslaget till avlöningar vid dövstumskolorna är för innevarande budgetår uppfört med 1 180 000 kronor, varför Kungl. Maj:ts förslag innebär en anslagshöjning med 110 000 kronor. Höjningen föranledes väsentligen av följande förändringar, nämligen

överförande på ordinarie stat av de nu på indragningsstat hos Malmöhus läns landsting uppförda lärarna vid dövstumskolan i Lund E. Lundberg och Ebba Borgström; samtidigt bortfaller det särskilda anslaget å 14 200 kronor till bidrag till avlöning åt dessa lärare;

höjning av arvodesposten med 19 240 kronor, varav större delen belöper å omläggningen av den skolhygieniska verksamheten och en mindre del på höjning av arvoden till dövstumslärarseminariets föreståndare och lärare;

höjning av anslagsposten till avlöningar åt vård- och ekonomipersonal med 5 000 kronor;

höjning av anslagsposten till avlöningar åt övrig icke-ordinarie personal med 66 700 kronor, väsentligen föranledd av en beräknad ökning av elevantalet från 595 till 697 och till följd därav ökat lärarbehov; samt

höjning av anslagsposten till rörligt tillägg med 9 060 kronor.

Beträffande lärarbehovet må framhållas, att antalet lärare i kunskapsämnen f. n. (frånsett vikarier) är 62, varav 51 ordinarie, 9 extra ordinarie och 2 extra. *Överstyrelsen* och *departementschefen* ha räknat med ett behov av 8 nya lärartjänster, varav 1 extra ordinarie och 7 extra.

I *motionen II: 541* har anförts i huvudsak följande.

Vid statens dövstumskolor tjänstgöra under vårterminen 1945 9 extra ordinarie och 5 extra eller biträdande lärare i kunskapsämne, av vilka trenne vikariera för tjänstlediga lärare. En av de extra ordinarie lärarna har tjänstgjort vid dövstumskola 12 år och en 10 år, medan några av de extra eller

biträdande lärarna ha upp till 7 års tjänstgöring. Flertalet av dem har dessutom under kortare eller längre tid uppehållit lärartjänst i folkskola.

Sedan år 1939 ha ordinarie lärartjänster, som blivit lediga på grund av tjänsteinnehavarens avgång, icke återbesatts. Ett undantag utgör en ordinarie lärartjänst vid dövstumskolan i Härnösand, vilken överflyttats till lantbruksskolan för dövstamma å Broby gård. Denna återhållsamhet beträffande återanställande av ordinarie dövstumslärartjänster har föranletts av en tidigare konstaterad nedgång av elevantalet och ovisshet beträffande den framtida skolorganisationen. Då nu elevantalet åter ökas, torde ordinarie lärartjänster vid dövstumskolan böra tillsättas i full utsträckning.

De äldre nu tjänstgörande icke-ordinarie dövstumslärarna ha efter avlagd examen trots ringa befordringsmöjligheter och efter upprepade uppsägningar och återanställningar stannat kvar vid dövstumskolorna och därigenom möjliggjort undervisningens uppehållande i behörig utsträckning. De synas därigenom ha gjort sig väl förtjänta av den uppmuntran, som befordran till ordinarie tjänst kan innebära. Den löneförbättring, som dylik befordran skulle medföra, vore också synnerligen välbehövlig, då flertalet av dem är familjeförsörjare.

För att tillgodose behovet av utbildade dövstumslärare ledigförklarades läsåret 1944/45 tre elevplatser vid dövstumslärarseminariet å Manilla, men endast en av de antagna eleverna fullföljer utbildningskursen. Det torde vara uppenbart, att de osäkra anställningsförhållandena inom dövstumskolan verkat hindrande på elevrekryteringen vid seminariet, i synnerhet som möjligheterna att nu erhålla förmånlig anställning inom folkskolan äro förhållandevis goda.

Det torde få anses rättvist och billigt, att dövstumskolans icke-ordinarie lärare givas en lika gynnsam tjänsteställning som icke-ordinarie lärare vid folkskola. Då väl kvalificerad folkskollärarexamen fordras för inträde vid dövstumslärarseminariet och specialutbildningen därstädes, inklusive provår, är tvåårig, borde dövstumslärare (som vanligen fullgjort ett eller annat års tjänstgöring i folkskola) anses väl kvalificerad för extra ordinarie tjänst utan ytterligare provtjänstgöring. Det vore därför ur skolans synpunkt önskligt, att examinerad dövstumslärare erhåller anställning som extra ordinarie lärare, då förordnandet omfattar tid, som jämlikt gällande avlöningsreglemente kräves för extra ordinarie anställning.

I Kungl. Maj:ts ovan anförda proposition föreslås för nästa budgetår 51 ordinarie och 19 icke-ordinarie lärartjänster i kunskapsämne vid dövstumskolorna.

Den 1 juli 1936 tjänstgjorde vid dövstumskolorna 60 ordinarie lärare i kunskapsämne. Vid samma tidpunkt voro sammanlagt 11 (eller 15 procent av samtliga) icke-ordinarie ämneslärare anställda vid skolorna.

Jämlikt Kungl. Maj:ts proposition nr 221 beräknas för nästa budgetår utöver de 51 ordinarie lärartjänsterna i kunskapsämne 19 icke-ordinarie (27 procent) eller inemot dubbelt så många icke-ordinarie lärare som före statsövertagandet av dövstumundervisningen. Denna utveckling innebär en avsevärd försämring av de icke-ordinarie lärarnas vid dövstumskolorna anställnings- och avlöningsförhållanden.

Om ytterligare 8 av de förutvarande ordinarie lärartjänsterna återbesättas, kommer proportionen mellan antalet ordinarie och icke-ordinarie lärare i kunskapsämne att överensstämma med förhållandet omedelbart före år 1938, då staten övertog dövstumskolorna (59 ordinarie + 11 icke-ordinarie lärartjänster).

Beträffande frågan om arvoden åt föreståndare och lärare vid dövstumläraryseminariet har skolöverstyrelsen anfört följande.

Föreståndaren för dövstumläraryseminariet har gjort framställning om höjda arvoden och anslag till seminariets verksamhet. Till föreståndaren, som själv undervisar två veckotimmar vid seminariet, begäres ett arvode av 1 200 kronor, till tre biträdande lärare med sammanlagd undervisning av fyra veckotimmar föreslås ett belopp av 1 200 kronor och för särskild undervisning vid seminariet ett sammanlagt belopp av 300 kronor. Till nämnda arvoden utgå nu respektive 800, 750 och 200 kronor. Överstyrelsen vill här erinra om att dessa arvoden före krisens inträde utgingo med respektive 900, 1 100 och 300 kronor. I föreståndarens arvode ingår, som förut nämnts, även ersättning för två veckotimmars undervisning. Det torde böra övervägas, om icke föreståndarens arvode borde bestämmas med lägre belopp och han därutöver för sin undervisning finge särskild ersättning. De biträdande lärarna åtnjuta med nuvarande anslag ersättning per veckotimme med belopp, som understiger 200 kronor, medan till timlärare i kunskapsämne vid dövstumskola å I-ort utgår ett arvode av 229 kronor per veckotimme. Rätteligen borde timlärararvodena vid dövstumläraryseminariet jämföras med timlärararvodena vid övriga lärarutbildningsanstalter för folkskolestadiet. Vid folk- och småskoleseminarierna utgå timarvodena å I-ort med följande belopp: till timlärare, som äger behörighet att vinna anställning som extra ordinarie adjunkt eller att genomgå provår, med 293 kronor, till annan timlärare med 257 kronor och till timlärare å övningsskollärartjänst med 278 kronor. Med hänsyn till lärarnas vid dövstumläraryseminariet kompetens (innevarande läsår tjänstgöra, förutom föreståndaren, vid dövstumskolan anställda lärare samt dövstumprästen i Stockholm) synes sistnämnda belopp vara det lägsta, som bör ifrågakomma för dövstumläraryseminariet. Överstyrelsen föreslår, att till arvoden åt fyra lärare vid seminariet (med en tjänstgöring av sammanlagt i genomsnitt 6 veckotimmar) för budgetåret 1945/46 beräknas, efter ett belopp av 275 kronor per veckotimme, sammanlagt 1 650 kronor. Då seminariets föreståndare för sin undervisning därigenom skulle komma i åtnjutande av ett belopp av 550 kronor, torde arvodet för det egentliga föreståndarskapet kunna bestämmas till 500 kronor. Till arvoden för särskild undervisning vid seminariet (föreläsningar av läkare i tal- och röstfysiologi samt hörsselfysiologi) föreslås det begärda beloppet, 300 kronor, eller samma belopp som tidigare utgått.

Statskontoret har anfört bland annat följande.

Med hänsyn till vad därom anförts vill statskontoret icke motsätta sig en reglering av arvoden till lärarna vid dövstumläraryseminariet. Ämbetsverket får i sådant avseende föreslå, att arvodet för undervisningstimme bestämmas till det för timlärare i kunskapsämne vid dövstumskola fastställda beloppet, under förutsättning dock att seminarieundervisningen ligger utanför vederbörande lärares maximitjänstgöring. Någon ändring av arvodet för föreståndarskapet för seminariet, vilket för närvarande torde kunna beräknas till $\left(800 - \frac{750}{2} =\right)$ 425 kronor, eller av det för särskild undervisning avsedda beloppet, 200 kronor, kan statskontoret icke tillstyrka.

Departementschefen har förordat en återgång till de före budgetåret 1941/42 gällande arvodesbeloppen, d. v. s. för föreståndaren 900 kronor (nu 800 kronor), för tre lärare med sammanlagt 4 undervisningstimmar tillhopa 1 100 kronor (nu 750 kronor) och för särskild undervisning 300 kronor (nu 200 kronor).

I motionerna I: 354 och II: 543 har, som nämnts, yrkats att riksdagen måtte begära utredning och förslag till ytterligare förbättring av ifrågavarande arvoden. Beträffande de skäl, som anförts till stöd härför, hänvisas till motionen I: 354.

I nyssnämnda motioner har i detta sammanhang yrkats, att riksdagen för nästa budgetår skulle anvisa ett anslag av 8 400 kronor till understöd åt dövstumlärlärarkandidater vid seminariet. Härom anföres i motionerna bland annat.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 221 (s. 99 o. 100) beräknas lärarbehovet vid dövstumskolorna under budgetåret 1945/46 till 70 eller 8 flera än under innevarande läsår. Då någon så betydande reserv av utbildade dövstumslärare ej finnes tillgänglig, kommer lärarbrist att uppstå under de närmast följande åren. Undervisningen vid dövstumslärarseminariet har varit inställd under läsåren 1941—1944 med undantag för vårterminen 1943, då en kortare kurs för utbildning av lärare till vårdanstalten i Gävle anordnades.

Ända sedan år 1874, då dövstumslärarseminariet första gången trädde i verksamhet, ha lärareleverna erhållit stipendier till växlande belopp under utbildningstiden. Stipendiebeloppen jämte antalet elever m. m. från och med läsåren 1919—1930 framgå av bilagda översikt.¹ Dessa stipendiebelopp ha successivt sänkts under senare år och från och med läsåret 1941—1942 helt indragits. Antalet sökande till lediga elevplatser vid seminariet har tidvis varit otillräckligt. Då utsikterna för examinerade folkskollärare att vinna anställning vid folkskolan nu te sig gynnsamma, torde föga utsikt finnas till nyrekrytering av dövstumskolans lärarkår, om ej medel till stipendier för denna utbildning ånyo beviljas. Under de tvenne utbildningsåren förlorar eleven en löneinkomst som folkskollärare av omkring 10 000 kronor, varjämte uppehållet vid läroanstalten är förenat med vissa kostnader. Avlagd dövstumslärarexamen medför icke för närvarande behörighet till tjänst vid andra läroanstalter än dövstumskolor och ej heller reglementerad företrädesrätt vid sökande av folkskollärartjänst.

Då Kungl. Maj:t framlagt förslag till årets riksdag om stipendier åt provårskandidater vid läroverk, synas starka skäl tala för att medel till stipendier åter beviljas även åt blivande dövstumslärare. Ett belopp av 1 200 kronor per lärarelev och läsår kan därvid anses skäligt. Till innevarande vårtermin hade skolöverstyrelsen ledigförklarat tvenne elevplatser vid seminariet för utbildning under en termin av lärarinnor till vårdanstalten för dövstamma i Gävle. Någon sökande till kursen har icke anmält sig. Det torde bliva nödvändigt att jämväl sådan elev erhåller understöd för utbildningen. Sådant stipendium torde skäligen böra beräknas till 600 kronor per elev för en skoltermins kurs.

Läsåret 1945—1946 torde böra intagas minst 4 nya elever vid seminariet,

¹ Beträffande denna översikt hänvisas till motionen I: 354.

varjämte tvenne lärarelever torde komma att under året genomgå provårsutbildning vid dövstumskola. Två lärarinnor till vårdanstalten i Gävle komma att intagas för en termins utbildningskurs vid seminariet under nästa läsår. Till understöd åt lärar- och provårselever vid dövstumsläroarseminariet under budgetåret 1945/46 skulle alltså enligt ovanstående beräkning erfordras 8 400 kronor ($6 \times 1\,200$ kronor + 2×600 kronor).

Utskottet.

Utskottet har funnit sig kunna godtaga vad departementschefen i förevarande sammanhang anfört och föreslagit. Enligt departementschefens förslag, vilket utskottet sålunda tillstyrker, skola arvoden å föreståndare och lärare vid dövstumsläroarseminariet, vilka budgetåren 1941/45 utgått med reducerade belopp, nu återföras till samma nivå som före nämnda reduktion. Av den ståndpunkt utskottet i denna fråga intagit följer, att utskottet icke anser sig böra biträda det i motionerna I: 354 och II: 543 framställda yrkandet, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till förbättring av ifrågavarande arvoden. Motionerna I: 354 och II: 543 torde därför — såvitt nu är i fråga — icke böra till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Antalet lärare i kunskapsämne vid dövstumskolorna är innevarande budgetår — fränsett vikarier — 62, medan lärarbehovet för nästa läsår beräknas stiga till 70. Samtliga erforderliga nya lärartjänster förutsättas skola erhålla icke-ordinarie ställning, därav en extra ordinarie och 7 extra. Härigenom skulle av de 70 lärarna i kunskapsämne 51 komma att vara ordinarie, 10 extra ordinarie och 9 extra. I motionen II: 541 föreslås nu, att 8 nya ordinarie lärartjänster av ifrågavarande slag skulle inrättas från och med nästa budgetår. Utskottet anser sig icke kunna biträda nämnda yrkande men förutsätter, att Kungl. Maj:t till ett följande budgetår tager under övervägande, huruvida den ökning av elevantalet vid dövstumskolorna, som beräknats inträda, bör föranleda inrättande av nya ordinarie lärartjänster.

I sistnämnda motion framföres även förslag om införande av automatiskt verkande bestämmelser om dövstumslärares vinnande av extra ordinarie anställning, liknande dem som gälla för folk- och småskollärare. Med anledning härav får utskottet erinra, att nämnda förslag av centralstyrelsen för svenska dövstumsläraresällskapet i skrivelse den 24 januari 1944 underställts Kungl. Maj:ts prövning. I häröver den 1 december 1944 avgivet yttrande har skolöverstyrelsen, som avstyrkt framställningen, bland annat framhållit, att det för dövstumslärare gällande lönesystemet fastställts efter samma principer, som tillämpas i fråga om övriga statliga läroanstalter. En ändring av detta system i den föreslagna riktningen syntes enligt överstyrelsens mening icke böra genomföras enbart för dövstumskolornas del. Överstyrelsen hade emellertid för avsikt att framdeles vidtaga åtgärder i syfte att förbättra de icke-ordinarie dövstumslärares anställningsförhållanden genom att föreslå, att ett förhållandevis högre antal icke-ordinarie lärartjänster gjordes till extra ordinarie. Utskottet kan i likhet med överstyrelsen icke tillstyrka den föreslagna ändringen i det nu gällande lönesystemet för dövstumskolornas lärarpersonal. Av över-

styrelsens yttrande framgår emellertid, att överstyrelsen har sin uppmärksamhet riktad på frågan om en förbättring av de icke-ordinarie lärarnas ställning. Därest i enlighet med det förslag, som överstyrelsen förklarat sig ha för avsikt att framlägga, en ökning av det relativa antalet extra ordinarie lärarbefattningar kommer till stånd, synes syftet med det i ifrågavarande motion framställda yrkandet — så vitt nu är i fråga — i viss mån komma att tillgodoses.

Med vad sålunda anförts torde motionen II: 541 få anses besvarad.

De i sistnämnda motion framställda yrkandena syfta bland annat till att säkerställa rekryteringen av befattningarna som lärare i kunskapsämne. Mot samma mål syftar det i ovannämnda motioner I: 354 och II: 543 framförda förslaget, att för nästa budgetår skulle anvisas ett anslag av 8 400 kronor till understöd åt blivande dövstumslärare. Utskottet vill med anledning härav erinra, att anslag till detta ändamål tidigare under en lång följd av år varit uppfört på riksstaten, senast för budgetåret 1940/41, då 2 400 kronor anvisades för ändamålet, avseende 6 stipendier à 400 kronor. Utskottet är dock icke berett att på grundval av ett motionsvis framställt yrkande förorda, att anslag för ändamålet nu åter skulle uppföras på riksstaten. Med hänsyn till det ökade behov av dövstumslärare, som kan förutses för de närmaste åren, förutsätter utskottet emellertid, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på frågan om ett eventuellt återupptagande av ifrågavarande stipendieverksamhet. Med vad sålunda anförts torde ifrågavarande motioner, såvitt nu är i fråga, få anses besvarade.

Dövstumskolorna: Omkostnader.

Förslagsanslaget till omkostnader vid dövstumskolorna är för innevarande budgetår uppfört med 596 700 kronor. Kungl. Maj:ts förslag innebär en anslagshöjning med 86 100 kronor, delvis av engångsnatur och delvis av automatisk karaktär, föranledd av den beräknade ökningen av elevantalet.

Kungl. Maj:ts förslag om anslag till omkostnader vid dövstumskolorna biträdades av utskottet.

Utskottet.

Framställande av en film i åtbördsspråket.

I de likalydande *motionerna I: 52 och II: 97*, vari hemställts om anvisande av ett anslag av 10 000 kronor för upptagande av en film i åtbördsspråket, har anförts i huvudsak följande.

I 1936 års utredning med förslag angående omorganisation av dövstumundervisningsväsendet behandlas å sidorna 35—39 åtbördsspråkets ställning bland de dövstamma. Därvid påpekades, att då de dövstamma sannolikt alltid komma att i viss utsträckning använda sig av åtbördsspråket, även om de kunna tala och avläsa, och då de själva betrakta det som en väsentlig brist att utbildning i detta språk för närvarande icke gäves i dövstumskolorna,

synas starka skäl tala för att någon undervisning däri meddelas, varigenom detta tillika skulle erhålla den enhetlighet det nu saknar.

I nu gällande undervisningsplan för statens läroanstalter för dövstumma, av skolöverstyrelsen fastställd den 10 oktober 1940, anges i anvisningarna till kursplanen i modersmålet, punkt 13: »Vid slutet av sin skoltid böra lärjungarna undervisas i åtbördsspråket i avsikt att åt detta så småningom giva en enhetlig och vårdad form».

Emellertid har det visat sig, att det råder bristande enhetlighet i åtbördsspråket, och dessutom är det av stort värde att språket vårdas på bästa sätt, så att framförandet kan ske estetiskt tilltalande. Dövstumkonsulenterna vitsorda att betänkliga brister råda beträffande åtbördsspråkets nuvarande ställning. Av de dövstumma själva och från dem närstående hörande personer har ofta med beklagande påpekats det förfall, som åtbördsspråket under de senaste årtiondena varit utsatt för. Orsaken härtill torde icke endast varit den, att undervisning i detta språk icke meddelats i skolorna, utan även det förhållandet torde ha spelat in, att genom den förbättrade talundervisningen ett allt större antal av de dövstumma numera äro i stånd att använda tal och avläsning såsom meddelelsemedel såväl sinsemellan som i umgänget med hörande personer. Detta är ju enbart glädjande.

Det kan dock icke förnekas att åtbördsspråket fortfarande har sin stora betydelse för de dövstumma. Vid föreläsningar, gudstjänster och överhuvud taget vid sådana tillfällen, då det gäller att nå språklig kontakt med större grupper av dövstumma, torde åtbördsspråket vara oumbärligt. En strävan att stabilisera och kultivera detta språk är därför fullt motiverad.

Det svenska åtbördsspråket danades på sin tid vid Manilla, och så länge denna undervisningsanstalt var den enda i sitt slag i vårt land, torde också språket ha varit mera enhetligt än nu. I den mån andra skolor för dövstumma uppstodo, medförde detta uppkomsten av andra tecken än som här brukades, och språket förlorade sin enhetliga karaktär. Åtbördsspråkets största brist är nämligen avsaknaden av en skriftlig motsvarighet, vilket torde vara en orsak till bristande överensstämmelse mellan en del tecken i olika landsändar. Ett försök att skapa stadga och likformighet i fråga om de olika tecknen gjordes genom en av O. Österberg år 1916 utgiven ordbok i teckenspråket. I denna åskådliggjordes medelst ett stort antal fotografier och beskrivningar 380 tecken. Då emellertid åtbördsspråkets mest karakteristiska drag är rörelse, ligger det i öppen dag, att en sådan ordbok blott på ett ofullkomligt sätt kan fylla sitt ändamål.

En framkomlig väg att nå denna rörlighet och på samma gång enhetlighet och effektivitet torde vara en filmupptagning av åtbördsspråket. På filmen kunna såväl åtbörderna som den mimik, som är så viktig för att ge liv och innehåll åt framställningen, komma till sin fulla rätt. Denna film skulle kunna bli ett slags lärobok i åtbördsspråket.

En sådan filmupptagning borde dels omfatta språkets lexikaliska del, d. v. s. varje ord eller uttryck för vilket åtbördsspråket äger ett tecken skulle filmas för sig, så att åtbörden och dess skriftliga motsvarighet exponerades samtidigt, dels borde några föredrag av lämpligt innehåll filmas. Som agerande vid dessa filmupptagningar skulle anlitas olika personer, vilka allmänt anses väl behärska åtbördsspråket och vilka även kunna framställa det i en estetiskt tilltalande form. Sedan man sålunda bestämt fixerat, vilka åtbörder som skola anses normgivande för allmänt bruk, kunde dessa filmupptagningar användas direkt vid undervisningen såväl vid den i undervisnings-

planen för skolorna påbjudna kursen som vid den kultivering av åtbördsspråket bland de vuxna dövstumma, vilken av dem själva framhållits som önskvärd. Även vid den kurs i åtbördsspråket som ingår i dövstumlärarytbildningen skulle en sådan film ha en stor uppgift att fylla.

På olika platser i vårt land hållas numera kurser i åtbördsspråket icke blott för dövstumma utan även för hörande för att få bättre kommunikation mellan dessa och de dövstumma och på så sätt bryta de senares isolering. Vid dylika kurser skulle en film i åtbördsspråket vara av mycket stort värde. Vid all språktillägnelse äro nämligen de likformiga repetitionerna av grundläggande betydelse. Genom en filmupptagning skulle sådana likformiga repetitioner kunna åstadkommas tillräckligt ofta för en inpräntning av åtbördsspråkets ordförråd och uttrycksmöjligheter.

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat *skolöverstyrelsens* yttrande över ifrågavarande motioner. Överstyrelsen anför följande:

Skolöverstyrelsen vill liksom motionärerna erinra om att frågan om åtbördsspråket och dess ställning upptagits till behandling i 1936 års utredning med förslag angående omorganisation av dövstumundervisningsväsendet. På anmodan av utredningsmannen avgåvo samtliga dövstumpräster yttrande i frågan och uttalade därvid enstämmigt, att åtbördsspråket vore av största betydelse och vore det språk, som främst måste användas vid gudstjänsterna. Över den nu föreliggande motionen har överstyrelsen anmodat rektorn vid seminariet för utbildande av dövstumlärare samt inspektören för dövstumundervisningen att inkomma till överstyrelsen med yttrande. I dessa yttranden framhåller inspektören, att det vore synnerligen önskvärt, att åtbördsspråket så utformas, att det blir dels enhetligt, dels ur estetiska synpunkter så tilltalande som möjligt. Under sakkunnig ledning upptagna filmbilder skulle utan tvivel jämförelsevis snabbt och effektivt leda till åsyftat resultat. Även rektorn vid dövstumseminariet anser en film vara önskvärd men är av den mening, att denna film bör omfatta endast språkets lexikaliska del. Film med sammanhängande föredrag på åtbördsspråket torde nämligen vara av ringa värde.

Överstyrelsen, som finner, att en väl planlagd film av ifrågavarande slag skulle främja åstadkommandet av ett enhetligt och ur estetisk synpunkt tillfredsställande åtbördsspråk och därigenom bidraga till hävandet av de dövstummas isolering, vill tillstyrka, att erforderligt anslag för ändamålet ställes till överstyrelsens förfogande. Överstyrelsen anser emellertid, att den ifrågasatta filmen bör omfatta endast språkets lexikaliska del, medan filmning av föredrag tills vidare bör anstå. Med hänsyn härtill torde anslaget kunna begränsas till 5 000 kronor.

Under återopande av vad skolöverstyrelsen i sitt yttrande över ifrågavarande motioner I: 52 och II: 97 anfört får utskottet tillstyrka, att ett reservationsanslag av 5 000 kronor för nästa budgetår anvisas till framställande av en film i åtbördsspråket. På sätt överstyrelsen föreslagit torde filmen böra omfatta endast språkets lexikaliska del. Anslaget synes böra ställas till överstyrelsens förfogande.

Utskottet.

Ändringsarbeten vid institutet och förskolan för blinda å Tomtebodan.

Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen att till ifrågakvarande ändamål för nästa budgetår anvisa ett investeringsanslag av 27 000 kronor, avseende inredande av en särskild tandvårdslokal vid institutet och förskolan för blinda. Förslaget sammanhänger med den förordade utbyggnaden av den skolhygieniska verksamheten.

Utskottet.

Kungl. Maj:ts ifrågakvarande förslag tillstyrkes av utskottet.

Vissa byggnadsfrågor vid dövstumskolorna.

Kungl. Maj:t har föreslagit anvisande av ett investeringsanslag av 745 000 kronor, varav ett belopp av 45 000 kronor avses skola utgöra slutanslag till tidigare beslutade ombyggnads- och reparationsarbeten vid dövstumskolan i Lund, kostnadsberäknade till sammanlagt 345 000 kronor, och återstoden, 700 000 kronor, avses för påbörjande av den av departementschefen förordade nybyggnaden för dövstumskolan i Härnösand. Beträffande nämnda nybyggnad inhämtas av propositionen följande.

För om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna anvisades på riksdagen för budgetåret 1939/40 ett reservationsanslag av 500 000 kronor. Anslaget avsåg vissa byggnadsarbeten vid dövstumskolorna i Örebro och Härnösand samt på Broby gård, av vilka arbeten nybyggnaden för dövstumskolan i Härnösand beräknades draga en totalkostnad av 1 700 000 kronor.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 30 december 1939 fick omförmälda anslag tills vidare, intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnade, icke tagas i anspråk för andra ändamål än uppgörande av byggnadsritningar, entreprenadhandlingar och dylikt beträffande den beslutade nybyggnaden i Härnösand. Detta byggnadsföretag, som ännu icke kommit till utförande, ansågs bära igångsättas endast under samma förutsättningar som gällde för byggnadsföretag, vartill anslag anvisats på allmän beredskapsstat (jfr propositionen nr 79 till 1939 års urtima riksdag).

Med skrivelse den 20 februari 1940 överlämnade *byggnadsstyrelsen* ritningar till nybyggnader för dövstumskolan i Härnösand. Kostnaderna för anläggningen beräknades uppgå till sammanlagt 1 950 000 kronor.

Förslaget underkastades sedermera granskning av *1940 års civila byggnadsutredning*, som med skrivelse den 6 november 1940 överlämnade en promemoria i ämnet jämte ritningar, avseende en reviderad byggnadsplan. Kostnaderna för det reviderade förslaget beräknades uppgå till 1 170 000 kronor, vilket belopp fördelade sig sålunda: skolbyggnaden

465 000 kronor, elevbyggnaden 550 000 kronor, rektorsbostad 40 000 kronor, vaktmästarbostad 18 000 kronor och utvändiga arbeten 97 000 kronor. Byggnadsförslaget hänför sig till det markområde å den s. k. Hovsjorden, vilket Härnösands stad upplåtit till kronan för uppförande av en ny dövstumskola.

Byggnadsstyrelsen framställde erinran mot byggnadsutredningens förslag endast i fråga om elevrummens storlek. *Skolöverstyrelsen* framställde liknande erinran och åberopade därjämte vissa av dövstumskolans styrelse gjorda detaljerinringar.

Genom beslut den 22 november 1940 fastställde Kungl. Maj:t de av byggnadsutredningen föredragna ritningarna utom i fråga om rektorsbostaden, beträffande vilken Kungl. Maj:t förklarade sig vilja framdeles meddela beslut om fastställande av ritningar. Byggnadsstyrelsen medgavs därvid rätt att, där så prövades nödigt, vidtaga sådana jämkningar beträffande elevrummen och i övrigt, som kunde visa sig erforderliga och möjliga att genomföra inom den på andra delar av byggnadsföretaget än rektorsbostaden belöpande kostnadsramen.

På tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisade riksdagen till om- och tillbyggnadsarbeten vid dövstumskolorna ett reservationsanslag (B) av 725 000 kronor, varav 500 000 kronor voro avsedda för Härnösandsskolan. Enligt de av Kungl. Maj:t i propositionen 1941: 2 framlagda kostnadsberäkningarna uppskattades totalkostnaderna för byggnadsföretaget i Härnösand till 1 170 000 kronor. Riksdagen (skrivelsen nr 78) godkände kostnadsberäkningarna med den ändringen, att riksdagen förklarade sig icke ha något att erinra mot att den angivna kostnadsramen överskredes med högst 30 000 kronor för realiserande av ett av riksdagen framställt önskemål om utökning av vissa elevrums storlek.

Genom beslut den 4 april 1941 fastställde Kungl. Maj:t de av byggnadsutredningen föredragna ritningarna till rektorsbostad vid dövstumskolan i Härnösand. Tillika bemyndigades byggnadsstyrelsen att i fråga om de av Kungl. Maj:t den 22 november 1940 fastställda ritningarna till ifrågasättande dövstumskolanläggning, efter samråd med skolöverstyrelsen och vederbörande lokalstyrelse, vidtaga av riksdagen i dess skrivelse 1941: 78 angivna jämkningar beträffande storleken av vissa elevrum, dock att den härav föranledda kostnadsökningen icke finge överstiga 30 000 kronor.

Vid sammanträde den 26 januari 1943 ha *stadsfullmäktige i Härnösand* fattat alternativa beslut beträffande dövstumskolans bibehållande därstädes av följande innehåll.

Alternativ 1. Härnösands stad inköper av kronan nuvarande dövstumskolan för en köpeskilling av 250 000 kronor, av vilket belopp staden genast till kronan inbetalar en summa av 130 000 kronor, motsvarande den kostnad, staten beräknat för reparationer, vilka genast måste utföras å skolan

för dess fortsatta användning. Återstoden av köpeskillingen eller 120 000 kronor betalas till kronan, när staten finner tiden lämplig att bygga en ny dövstumskola i Härnösand.

Alternativ 2. Staden överlämnar redan nu till kronan ett belopp av 130 000 kronor. Sagda belopp använder kronan för att nödigt reparera skolan och bringa den i sådant skick, att den kan användas under en tid av fem år. Därest det sedan finnes anledning att allttjämt i fortsättningen använda gamla skolbyggnaden för fortsatt dövstumskolundervisning, betalar staten ytterligare 120 000 kronor mot att staden av kronan återfår utan vederlag det markområde å s. k. Hovsjorden, vilket staden utan vederlag upplåtit till kronan för uppförande av ny dövstumskola.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

Den av riksdagen redan år 1939 beslutade nybyggnaden för dövstumskolan i Härnösand har av skilda anledningar icke kommit till utförande. I det föregående har jag förordat, att en upptagningsskola allttjämt skall vara förlagd till Härnösand. Jag har därvid framhållit, att det syntes mig ofrånkomligt, att anslag anvisades till uppförande av nybyggnad i Härnösand, om en upptagningsskola bibehölles där. På grundval av prisnivån i början av år 1941 ha kostnaderna för denna nybyggnad i huvudsaklig överensstämmelse med av Kungl. Maj:t den 22 november 1940 och den 4 april 1941 fastställda ritningar och med iakttagande av den av riksdagen i skrivelsen 1941: 78 ifrågasatta utökningen av vissa elevrums storlek uppskattats till 1 200 000 kronor. Nybyggnaden har inom byggnadsstyrelsen i oktober 1944 på grundval av då gällande priser beräknats draga en kostnad av 1 440 000 kronor. Då de tidigare av riksdagen anvisade anslagen för ifrågavarande byggnadsföretag ej längre stå till förfogande, förordar jag, att ett belopp av 700 000 kronor beräknas för nästa budgetår till påbörjande av nybyggnaden för Härnösandsskolan.

Såsom av den i det föregående lämnade redogörelsen framgår, ha stadsfullmäktige i Härnösand vid sammanträde den 26 januari 1943 fattat två alternativa beslut, som beröra frågan om bibehållande av upptagningsskolan i Härnösand. Då jag förordat, att nybyggnad skall uppföras för dövstumskolan i Härnösand, synes endast *alternativ 1* i detta sammanhang vara av intresse. Detta alternativ innebär, att staden skall av kronan inköpa nuvarande dövstumskola för en köpeskillning av 250 000 kronor. Av köpeskillingen skulle ett belopp av 130 000 kronor — motsvarande det belopp, som torde böra beräknas för att sätta dövstumskolbyggnaden i Härnösand i sådant skick, att den under ett 5-årigt provisorium kan användas för nuvarande ändamål — omedelbart erläggas. Återstoden av köpeskillingen, 120 000 kronor, skulle erläggas, när staten funne tiden lämplig att bygga en ny dövstumskola i Härnösand.

Jag är icke beredd att nu taga ställning till frågan, huruvida den nuvarande dövstumskolanläggningen lämpligen kan framdeles användas för annat statligt ändamål än dövstumundervisningen eller om den bör försäljas. Denna fråga torde framdeles få underställas riksdagen. Jag utgår emellertid ifrån, att Härnösands stad med hänsyn till nyss återgivna beslut skall vara villig att, därest Kungl. Maj:t senast i samband med dövstumskolans inflyttning i nybyggnaden så påkallar, inköpa den nuvarande dövstumskolanläggningen för en köpeskillning av 250 000 kronor.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, var frågan om nybyggnad för dövstumskolan i Härnösand underställd redan 1939 års lagtima riksdag, då beslut fattades om nämnda byggnadsföretag och medel anvisades för det sammans påbörjande. Krigsutbrottet gjorde emellertid, att byggnadsplanerna tills vidare inhiberades. I februari 1940 beräknades kostnaderna för detta byggnadsföretag till 1 950 000 kronor. Ritningarna underkastades sedermera granskning av 1940 års civila byggnadsutredning, vilket resulterade i vissa beskränningar och förenklingar av byggnadsprogrammet för en beräknad kostnad av 780 000 kronor. Totalkostnaden beräknades hålla sig inom ett belopp av (1 950 000 — 780 000 =) 1 170 000 kronor.

I sin skrivelse nr 78 förklarade sig 1941 års riksdag hava funnit de av byggnadsutredningen i besparingssyfte vidtagna förenklingarna i allt väsentligt ändamålsenliga och lämpliga. Riksdagen hade emellertid uppmärksammat, att elevrummens storlek, som av byggnadsstyrelsen och skolöverstyrelsen föreslagits till 24 kvadratmeter, reducerats till knappt 18 kvadratmeter. Dessa rum vore avsedda att inrymma vart och ett fyra elever. Den sålunda vidtagna reduktionen syntes riksdagen kunna ingiva vissa betänkligheter. Riksdagen ifrågasatte, huruvida det icke vore lämpligt att vissa av elevrummen — avsedda i första hand för de äldre eleverna — gjordes något rymligare än vad byggnadsutredningen föreslagit. Riksdagen, som förordade en utredning efter nu angivna riktlinjer, förklarade sig icke hava något att erinra mot att, om så visade sig erforderligt, den angivna kostnadsramen överskredes med 30 000 kronor för vinnande av en utökning av vissa elevrums storlek till 21 kvadratmeter.

Då utskottet nu ånyo har att taga ställning till frågan om nybyggnad för ifrågavarande dövstumskola, har utskottet ansett sig böra förorda, att riksdagen frånträder sin tidigare intagna ståndpunkt beträffande elevrummens storlek. Ur såväl pedagogisk som hygienisk och humanitär synpunkt synes det nämligen angeläget, att elevrummen i enlighet med skolöverstyrelsens och byggnadsstyrelsens förslag givas en storlek av 24 kvadratmeter. Givetvis medför detta en icke oväsentlig kostnadsökning. Utskottet är emellertid berett att förorda en sådan utvidgning av den till 1 440 000 kronor beräknade kostnadsramen för byggnadsföretaget, att därigenom möjliggöres en ökning till 24 kvadratmeter av samtliga bostadsrum för elever. Utskottet håller icke för osannolikt, att det i längden även ur ekonomisk synpunkt kommer att visa sig fördelaktigt att icke från början tilltaga bostadsutrymmena så snävt, att framdeles en ombyggnad måhända framtingas. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att föranstalta om en översyn av ritningarna i syfte att förverkliga den av utskottet förordade utvidgningen av byggnadsprogrammet och sedermera fastställa de ändrade ritningarna. Utskottet förutsätter, att nämnda översyn kommer att ske med sådan skyndsamhet, att någon större försening i byggnadsplanerna icke härav uppstår.

Vad departementschefen i övrigt i detta sammanhang anfört och föreslagit har icke givit utskottet anledning till erinran.

Hemställan.

Under återopande av vad i det föregående anförts hemställer utskottet,

A. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionerna I: 52 och II: 97,

1. godkänna följande avlöningsstat för läroanstalterna för blinda, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1945/46:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	230 800
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	»	12 600
3. Avlöningar till vård- och ekonomipersonal	»	82 600
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	»	21 200
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	41 500
		<hr/>
	Summa kronor	388 700;

2. till *Läroanstalter för blinda: Avlöningar* för budgetåret 1945/46 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 388 700 kronor;

3. till *Läroanstalter för blinda: Omkostnader* för budgetåret 1945/46 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 208 600 kronor;

4. till *Ändringsarbeten vid institutet och förskolan för blinda å Tomtebodan* för budgetåret 1945/46 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 27 000 kronor;

5. bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1945/46, vidtaga den ändring i personalförteckningen för vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte, som föranledes av vad departementschefen anför;

6. godkänna följande avlöningsstat för vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1945/46:

A v l ö n i n g s s t a t .

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis	kronor	75 300
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	»	7 600
3. Avlöningar till vård- och ekonomipersonal	»	107 000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	»	14 200
5. Rörligt tillägg, förslagsvis	»	22 900

Summa kronor 227 000;

7. till *Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Omkostnader* för budgetåret 1945/46 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 227 000 kronor;

8. till *Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Omkostnader* för budgetåret 1945/46 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 110 300 kronor;

9. med upphävande av det av 1942 års riksdag fattade beslutet om nedläggande av en av de nuvarande upptagnings-skolorna för dövstumma barn besluta, att fyra sådana skolor skola tills vidare bibehållas;

10. godkänna den av departementschefen jämväl i övrigt förordade organisationen av dövstumskolväsendet;

11. bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1945/46, vidtaga den ändring i personalförteckningen för läroanstalterna för dövstumma, som föranledes av vad departementschefen anfört;

12. godkänna följande avlöningsstat för dövstumskolorna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1945/46:

A v l ö n i n g s s t a t .

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis	kronor	625 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, förslagsvis	»	43 640
3. Avlöningar till vård- och ekonomipersonal, förslagsvis	»	225 000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, förslagsvis	»	250 000
5. Rörligt tillägg, förslagsvis	»	146 360

Summa kronor 1 290 000;

13. till *Dövstumskolorna: Avlöningar* för budgetåret 1945/46 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 290 000 kronor;

14. till *Dövstumskolorna: Omkostnader* för budgetåret 1945/46 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 682 800 kronor;

15. till *Framställande av en film i åtbördsspråket* för budgetåret 1945/46 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 5 000 kronor;

16. till *Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna* för budgetåret 1945/46 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 745 000 kronor;

B. att motionen I: 355 må anses besvarad med vad utskottet i det föregående anfört;

C. att motionen II: 542 må anses besvarad med vad utskottet i det föregående anfört;

D. att motionen II: 541 må anses besvarad med vad utskottet i det föregående anfört;

E. att motionerna I: 354 och II: 543 — i den mån de icke må anses besvarade med vad utskottet i det föregående anfört — icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 15 juni 1945.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit
från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Sven Larsson, Karl Andersson, Heiding, Carlström, Gillström, Berling, Emil Petersson, Johan Eric Ericson, Gustav Emil Andersson* och *Ragnar Bergh*; samt

från andra kammaren: herrar *Eriksson* i Stockholm, *Svensson* i Grönvik, *Bergström, Mårtensson, Staxäng, Wallentheim, Lindholm, Onsjö, Sefve, Hoppe, Boman* i Kieryd och *Pettersson* i Degerfors.

Reservation

av herrar *Svensson* i Grönvik och *Onsjö*, vilka ansett, att utskottet under rubriken »Vissa byggnadsfrågor vid dövstumskolorna» bort tillstyrka, att nybyggnad för dövstumskolan i Härnösand skall uppföras i huvudsaklig överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag.